

דו"ח פעילות של הפרקליטות הצבאית לשנת העבודה 2016

תוכן עניינים

3	דברי פתיחה
6	התביעה הצבאית
14	הסנגוריה הצבאית
19	מחלקת הייעוץ והחקיקה
26	מחלקת הייעוץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון
32	מחלקת הדין הבין-לאומי
35	בית הספר למשפט צבאי
39	תחום דוברות, ביקורת וקש"ח
41	נספח א': התביעה הצבאית
43	נספח ב': הסנגוריה הצבאית
44	נספח ג': מחלקת הייעוץ והחקיקה
45	נספח ג': מחלקת הייעוץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון
48	נספח ד': בית הספר למשפט צבאי
51	נספח ה': חזון היחידה
52	נספח ה': מבנה היחידה

דברי פתיחה

הפרקליטות הצבאית מלווה את צה"ל מאז הקמתו, ולה כובע כפול – אכיפת החוק בקרב המשרתים בצבא ומתן ייעוץ משפטי לצבא ולאנשיו.

הדו"ח השנתי של היחידה מציג בתמצית את עשייתנו בשנת 2016, וממחיש כיצד פעלנו, בשני הכובעים, לצד המפקדים, בהגשמת יעדי צה"ל, בהתאם לדין ותוך הטמעת שלטון החוק בצבא.

בתחום **אכיפת החוק**, הייתה השנה החולפת תקופה של **יוזמות ושינויים**.

כך, בסוף שנת 2016, בעקבות עבודת מטה מקיפה ויסודית, יושמה **מדיניות חדשה** בנוגע לאכיפת חוק כלפי חיילים **שנכשלו לראשונה בביצוע עבירות מסוימות**, ובהן שימוש בסמים בהזדמנויות בודדות מחוץ לשורות הצבא. על-פי מדיניות זו, חיילים כאמור המבקשים לחזור לדרך הישר ולהשלים שירות תקין – יוכלו להיכנס ל"תקופות מבחן", ואם יעמדו בכל תנאיה (כגון, מסירת דגימות שתן עתיות לגילוי סמים; שירות תקין ללא עבירות נוספות ועוד) – לא יועמדו לדין פלילי.

מדיניות זו נותנת למפקדים כלים נוספים לטיפול בחיילים שכשלו ומעניקה הזדמנות שנייה לחיילים שמעוניינים בכך. היא מיועדת לצמצם את מספר החיילים שאינם משלימים שירות צבאי על רקע הסתבכות בעבירות, להקטין את מספר החיילים שנושאים עמם רישום פלילי מכביד, ולהפנות משאבים נוספים לגורמי אכיפת החוק לטיפול בעבירות חמורות ומורכבות.

כמו כן, בשנה החולפת הוקם **מערך ליווי משפטי לחיילות ולחיילים שנפגעו מעבירות הטרדה מינית ופגיעה על רקע מיני**. מתוך הכרה בחשיבות הרבה של ההגנה על נפגעי עבירות מין, הוקם מערך לסיוע משפטי לחיילים הנפגעים, בשיתוף עם יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר ובאמצעות משפטנים בשירות מילואים.

בשנת 2016 נמשך גם יישומה של ההחלטה **לקצר בפועל את תקופת המעצר הראשוני של חיילים**, שנחקרו על-ידי מצ"ח ומובאים בפני שופט צבאי תוך 24 שעות ממועד מעצרו.

בתחום **אכיפת הדין באיו"ש**, ניכרו בשנה האחרונה השפעות ההסלמה הביטחונית שהחלה בשנת 2015. בשנה החולפת חלה **עלייה נוספת** במספר כתבי האישום שהוגשו נגד מעורבים בפיגועי ירי, דריסה ודקירה, וטופלה שורה ארוכה של תיקים חמורים, בה הורשעו מחבלים שביצעו פיגועים קשים אשר גבו מחיר יקר בנפש. כן נרשמה עלייה במספר צווי המעצר המנהלי. ההתמודדות עם פעולות הטרור באיו"ש הולידה **אתגרים ודילמות משפטיים**, בפרט בכל הנוגע לטיפול **בהסתה חמורה במרשתת, ובפרט ברשתות חברתיות**. השנה הוגשו כתבי אישום רבים בעבירות אלה, ובמסגרת ההליכים פותחו הכללים המשפטיים בתחום מורכב זה.

הפרקליטות הצבאית פעלה בתחום זה כתף אל כתף עם הכוחות הלוחמים באיו"ש, שירת הביטחון הכללי ומשטרת ישראל, תוך חתירה למיצוי הדין עם פעילי הטרור ועם המסיתים לטרור ולפגיעה באזרחי ישראל.

בנוסף, בשנת 2016 נמשך העיסוק המשפטי בעקבות מערכת "צוק איתן". השנה הושלמה בדיקתם של עשרות אירועים נוספים שאירעו במהלך המערכה, לגביהם עלו טענות או חשדות לפיהן חיילי צה"ל פעלו בניגוד לדיני המלחמה. נמשיך ונעסוק בעניין זה עד להשלמת בדיקתם של כלל האירועים באופן יסודי, עצמאי ומקצועי, תוך בירור כל טענת וכל חשד.

הסנגוריה הצבאית פעלה השנה באופן נמרץ ומקצועי למימוש ייעודה. הסנגוריה נקטה עמדות עקרוניות ועצמאיות במגוון נושאים הנוגעים למדיניות אכיפת הדין בצבא ולחיזוק השמירה על זכויותיהם של חשודים ונאשמים. עוד פעלה הסנגוריה על מנת להגביר את מודעותם של מפקדים וחיילים לזכותו של כל חייל לקבל סיוע, ייעוץ וייצוג משפטי באמצעותה, בשעת צורך.

הסנגורים הצבאיים העניקו ייעוץ איכותי ומקצועי למספר רב של חיילים בשירות חובה, קבע ובמילואים, באופן עצמאי ומיומן.

אף בתחום הייעוץ המשפטי, "כובענו השני", לא שקטה הפרקליטות הצבאית בשנת 2016 על שמריה. קציני היחידה ליוו תהליכים מרכזיים בצה"ל, לרבות בנושא הליבה המונחים על שולחן המטכ"ל ומעסיקים את קברניטי הצבא.

כך, בין השאר, עיסוק משפטי רב הוקדש ליישום **התוכנית הרב-שנתית "גזעון"**, ולצעדי התייעלות כלכלית ושינוי במודל השירות בצה"ל.

כן טיפלו קציני היחידה במאות רבות של תיקוני חקיקה, חלקם בעלי השלכות מהותיות על פעילות הצבא, ובעשרות הליכים משפטיים הקשורים לצה"ל.

בתחום **המשפט הבין-לאומי**, ליוו קציני היחידה את הפעילות המבצעית של צה"ל ואת ההיערכות ללחימה ולחירום, לרבות בכל הקשור לגיבוש התכניות האופרטיביות. הדבר כלל השתתפות בתרגילים ובמשחקי מלחמה, מעורבות פעילה בצוותי תכנון וחשיבה וחיבור משמעותי למפקדים בפקודים, באוגדות וביחידות השטח.

בתחום **הייעוץ המשפטי באיו"ש**, המשכנו בליווי וייעוץ משפטי צמודים לגורמי פיקוד המרכז בכל הקשור להתמודדות עם פעולות הטרור, תוך הגברה מתמדת של חיבורנו לעשייה המבצעית, כבר ברמת החטיבה, ומתן כלים חשובים למפקדים למילוי משימותיהם כדין.

לפרקליטות הצבאית תפקיד חשוב **בהכשרת המפקדים בצה"ל בתחום דיני הלחימה שבמשפט הבין-לאומי.** השנה הסתיימה עבודת מטה חשובה, במסגרתה נקבעו סוג והיקף ההכשרה בתחום זה **למפקדי צה"ל בקורסים השונים.**

לצד העשייה הרחבה שמתוארת בדו"ח השנתי בלטה השנה העמדתו לדין של **סמל אלאור אזריה**, אשר הורשע בבית הדין הצבאי המחוזי בעבירה של הריגה. הכרעת בית הדין כללה קביעות עובדתיות וערכיות חשובות וזכתה להד ציבורי משמעותי.

- בלמ"ס -

במסגרת הדו"ח המלא ניתן למצוא פירוט רב יותר על עיקרי העשייה ביחידה. כל פסקה וכל שורה מקפלות בתוכן מאמץ רב ומקצועי של קצינים חדורי שליחות, העושים מלאכתם במיומנות, במסירות ובענווה. במבט לאחור אני גאה מאוד בתנופת העשייה ובתרומת היחידה לצה"ל ולמדינה בשנה שחלפה. אבקש לנצל הזדמנות זו, על מנת להודות לכלל המפקדים והקצינים והיחידה, על עשייתם החשובה ותרומתם לביצור שלטון החוק בצה"ל.

שרון אפק, תא"ל
הפרקליט הצבאי הראשי

דברי פתיחה

התביעה הצבאית אמונה על אכיפת הדין, ייצוג האינטרס הציבורי בהליך הפלילי והשלטת ערכי שלטון החוק בצה"ל. מעבר לעיסוק בהליכים פרטניים, התביעה היא גוף יוזם, הפועל לקידום והטמעה של יוזמות שונות, המשפיעות באופן משמעותי על אכיפת הדין בצה"ל וזכויות החיילים המשרתים בו. כך, בשנת 2016 נערך עדכון במדיניות האכיפה של מספר עבירות, בין היתר ביחס לחיילים שנכשלו בפעם הראשונה בעבירות של שימוש בסמים בנסיבות אזרחיות. עוד נערך עדכון במדיניות ההעמדה לדין בעבירות תעבורה מסוימות. בנוסף, המשיך יישום היוזמה לקיצור תקופת מעצרים הראשוני של חיילים ל-24 שעות, בדומה לנהוג באזרחות. כן הושם דגש במהלך השנה על הטיפול בנפגעי עבירה, במספר היבטים - שיפור הטיפול במקרים פרטניים במהלך העבודה השוטפת; הקמה של מערך סיוע משפטי לנפגעי עבירות מין, בשיתוף היוה"ל"ם, תחת מרכז התמודדות ותמיכה (מהו"ת); ייסוד קשרים עם גורמי חוץ ולמידה מניסיונם; ועוד.

התביעה הצבאית המשיכה לעסוק השנה באכיפת הדין ביחס למגוון עבירות המבוצעות במערכת הצבאית, ובהן עבירות אלימות; עבירות של הטרדה מינית, אינוס ומעשים מגונים; עבירות של טוהר הנשק וטוהר המידות; עבירות סמים; עבירות תעבורה; ועוד. לצד זאת, נמשך הטיפול בתיקים הנוגעים לפעילות מבצעית, על כלל ההיבטים הייחודיים הנוגעים לכך.

בד בבד, עסקה התביעה הצבאית באכיפת הדין כלפי תושבים פלסטינים המצויים בסמכות שיפוט של בתי המשפט הצבאיים באזור יהודה והשומרון. קציני התביעה הצבאית ביהודה והשומרון נדרשו להתמודד עם ההסלמה במצב הביטחוני, שניכרה בשנה החולפת. כך, התביעה הצבאית העמידה לדין פעילי טרור רבים, בהם מבצעים של פיגועי דקירה, דריסה וירי, שחלקם גבו מחיר כבד בנפש; טיפלה בתיקים רבים במסגרת פעילות צה"ל וכוחות הביטחון נגד תשתיות הטרור באיו"ש; העמידה לדין בעבירות הסתה בגין פרסומים הקוראים לפגיעה באזרחי ישראל. כמו כן, התביעה הצבאית עסקה רבות במעצרים מנהליים, שמספרם עלה לנוכח ההסלמה במצב הביטחוני.

במהלך השנה נדרשו התובעים לרדת לעומקן של סוגיות משפטיות מורכבות, תוך ניהול ההליכים בבתי הדין ובבתי המשפט. רבים מהתיקים הצריכו העמקה בנושאים מגוונים, ובהם: הקניית זכויות לנפגעי העבירות במערכת הצבאית; תיקי חקירה שעניינם פעילות מבצעית של צה"ל; זכויותיהם של חשודים ונאשמים; ועוד.

במהלך השנה הוגשו לבית המשפט העליון מספר בקשות רשות ערעור ועתירה לבג"ץ על פסקי דין שניתנו בתיקים שנוהלו על-ידי התביעה הצבאית, ואלו מטופלות בשיתוף עם פרקליטות המדינה.

קציני התביעה הצבאית פעלו לאורך השנה לשיפור תהליכי העבודה ולהתאמתם למציאות המשתנה. זאת, גם במהלך שגרת היום-יום ועל אף העומס הגובר, בין היתר על רקע שינויים ארגוניים שבוצעו במסגרת התוכנית הרב שנתית "גדעון", ותוך הפעלת חשיבה ביקורתית ביחס לעשייה השוטפת וביחס להצדקות שביסודה, אותן הם משקפים בעבודתם.

מגמות ותופעות עיקריות בעבודת התביעה הצבאית בשנת העבודה 2016

1. **העיסוק במדיניות אכיפת הדין** - יעד מרכזי בתוכנית העבודה של התביעה הצבאית לשנת 2016 היה מיקוד האכיפה בתיקים שיש בהם אינטרס צבאי-ציבורי או פלילי מובהק. מספר צוותי עבודה ייעודיים הוקמו לצורך בחינת אופני היישום של יעד זה. צוותים אלו בחנו דרכים שונות לייעל את תהליכי העבודה בתביעה הצבאית, את סוגי העבירות בהן ראוי למקד את העיסוק, ואת האפשרות להעביר הסמכות לקבל החלטות במקרים שונים לידי מצ"ח.

א. **"תקופת מבחן" לחיילים שנכשלו לראשונה בביצוע עבירות מסוימות** - לקראת סיום שנת 2016, ובתום עבודת מטה יסודית ומקיפה, הוחלט על מספר צעדים בתחום אכיפת הדין שעניינם הטיפול בחיילים שנכשלו לראשונה בביצוע עבירות מסוימות. החל מיום 1 בינואר 2017, חיילים שסירבו למסור בפעם הראשונה דגימת שתן לגילוי סמים בחקירת מצ"ח, יישפטו מיידית על-ידי מפקדיהם (חלף הגשת כתב אישום בגין עבירה זו). כמו כן, יתאפשר לחיילים שביצעו עבירה ראשונה מבין מספר עבירות שנקבעו, להיקשר ב"הסדר מותנה" עם התביעה. משמעות ההסדר היא שהחייל יתחייב לעמוד בשורת תנאים לאורך תקופה שתיקבע לכך, ובראשם התחייבות להימנע מביצוע אותן עבירות, ובעבירות סמים - גם יידרש למסור דגימות שתן עיתיות. התביעה מצדה מתחייבת לסגור את התיק נגד החייל, אם יעמוד במלוא התנאים להם התחייב.

מטרת הצעדים החדשים היא להעניק כלים נוספים למפקדי צה"ל לטיפול בחיילים שביצעו עבירות, לאפשר הזדמנות שנייה לחיילים שמעוניינים בכך, לצמצם את מספר החיילים שאינם מסיימים שירות צבאי על רקע הסתבכות בעבירות או שמתחילים את תקופת האזרחות עם רישום פלילי, ולהפנות משאבים נוספים לטיפול בעבירות חמורות ומורכבות. ביסוד עדכון מדיניות האכיפה מצויה התפיסה כי חשוב להמשיך לטפל באופן מהיר ונחוש בחיילים הפועלים בניגוד לחוק ולערכיו, תוך מתן הזדמנות שנייה לחיילים המבקשים להשלים שירות תקין ולחזור לדרך הישר, במקרים המתאימים.

ב. **עדכון מדיניות האכיפה של עבירות תעבורה** - במהלך שנת 2016 עודכנה מדיניות האכיפה של עבירות תעבורה מסוימות. במסגרת זו הוחלט שעבירות מסוימות, שבמערכת האזרחית לא נהוג להגיש בגינן כתב אישום, יטופלו ככלל משמעתית על-ידי מפקדים ולא בדרך של הגשת כתב אישום. כמו כן, הוחלט שבעת בחינת אופן הטיפול בתאונות שגרמו לנזק, יושם דגש רב יותר על מקרים בהם ניכרו אחריות הנהג והסיכון שנסקף מהעבירה שביצע. מטרת עדכוני המדיניות היא למקד את מאמצי האכיפה הפלילית בעבירות היוצרות סיכון ממש, ולהעניק למפקדים אפשרות לטפל במהירות וביעילות בעבירות קלות יותר.

2. **הטיפול בנפגעי עבירה** - כאמור בדו"חות סיכום הפעילות לשנות העבודה 2014 ו-2015, התביעה הצבאית פועלת ברוח חוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001, על אף שאינו חל באופן ישיר על צה"ל. גם במהלך שנת 2016, התביעה הצבאית המשיכה להקפיד ולעמוד בקשר עם נפגעי העבירה, ונקטה מספר צעדים לשיפור וייעול הטיפול בסוגיה חשובה זו:

א. הנחת יסודות לשיתופי פעולה - במהלך השנה, נציגי התביעה קיימו פגישות עם גורמים שונים בשירות המדינה העוסקים בתחום נפגעי העבירה, על מנת ללמוד מניסיונם ולהטמיעו באופן מיטבי במערכת הצבאית. כך למשל, התקיימו פגישות עם משרד המשפטים, משרת ישראל, השב"ס, ועוד.

ב. קיום הכשרות וימי עיון - בסוף חודש מרץ 2016 קיימה התביעה הצבאית יום עיון, בהשתתפות נציגי היוה"ל"ם ויחידת מצ"ח, בנושא נפגעי עבירה והטיפול בעבירות מין. משתתפי יום העיון שמעו הרצאות אודות תופעת הפגיעה המינית והשלכותיה על נפגע העבירה בכלל, ולאורך ההליך הפלילי ולאחריו, בפרט. כן הגיעה ליום העיון נפגעת עבירה שמסרה עדות מרגשת אודות הפגיעה שחוותה וההליך המשפטי שהתנהל נגד הנאשם שפגע בה. גם בימי עיון נוספים ניתנה התייחסות לנושא הטיפול בנפגעי עבירה - ביום עיון שעסק בתיקי מוות שאינו במהלך פעילות מבצעית (משב"ס) התקיים שיח אודות הקשר עם משפחות הנפטרים, וביום עיון שאורגן על-ידי פרקליטות איו"ש, התקיים שיח אודות הקשר של התביעה הצבאית עם נפגעי פעולות איבה וטרור ובני משפחותיהם.

ג. הקמת מערך הסיוע לנפגעי ונפגעות עבירות מין - לאחר עבודת מטה ממושכת, שנערכה במשותף עם יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר ובסיוע גורמים מקצועיים בעלי ניסיון בתחום, החל השנה לפעול מערך סיוע משפטי לחיילים נפגעי עבירות מין. מערך זה פועל תחת מרכז התמודדות ותמיכה (מהו"ת) מטעם היוה"ל"ם, לצד מגוון אמצעי סיוע מהתחום הרגשי-טיפולי. אנשי מילואים של הפרקליטות הצבאית נוטלים חלק במערך ומעניקים לחיילים הסברים אודות ההליך המשפטי והחקירתי הצפוי, לצד כלים לקבלת החלטה מושכלת בשאלת הגשת התלונה במצ"ח.

ד. חיזוק הקשר עם נפגעי תאונות דרכים - התביעה הצבאית פעלה בשנה האחרונה להרחבת הקשר עם נפגעי תאונות דרכים שנחבלו חבלה של ממש. זאת, בין היתר, כדי לאפשר לנפגעים למסור תמונת מצב עדכנית אשר למצבם הרפואי ותסקיר נפגע עבירה; וכן כדי לעדכן אותם בדבר התקדמות ההליכים, סיומם ותוצאותיהם. כל זאת, מתוך הבנת הרגישות שנדרשת בעת הטיפול בעניינם.

3. מגמות בעבודת פרקליטות איו"ש -

א. היקף התיקים - גל ההסלמה הביטחוני, שהחל עוד בחודש אוקטובר 2015, המשיך להשפיע באופן משמעותי על פרקליטות איו"ש גם בשנה החולפת. מספר כתבי האישום היה אמנם דומה לכפי שהיה בשנה שעברה (4,036 לעומת 4,095 בשנה שעברה) אך בעוד שניכרה ירידה בהיקף העבירות הקשורות בהפרות סדר (721 לעומת 1,002, ירידה של 28%), עלה היקף העבירות הקשורות בפעילות חבלנית עוינת, שהן חמורות בהרבה ודורשות טיפול נרחב ומעמיק (1,892 לעומת 1,684, עלייה של 12%).

ב. עלייה במספר המעצרים המנהליים - לנוכח התמורות במצב הביטחוני, התאפיינה השנה האחרונה בעלייה משמעותית במספרם של צווי המעצר המנהלי שנחתמו (1,842 לעומת 1,300, עלייה של 42%). זאת, בין היתר, על רקע ההסלמה הביטחוני, וכחלק מהתמודדות כוחות הביטחון וצה"ל עם פעילות הטרור.

ג. ריבוי תיקי הסתה - בשנה זו טופלו בפרקליטות איו"ש תיקי הסתה רבים, כאשר מרביתם התייחסו לשימוש במדיה המקוונת וברשתות החברתיות לביצוע ההסתה. הדבר הוביל בין היתר לפיתוחה של הפסיקה בבתי המשפט הצבאיים בנושא זה. זאת, בדומה להתפתחויות שמתרחשות בימים אלה במערכת המשפט הישראלית.

4. חיפוש בחומר מחשב בהסכמה -

א. במהלך השנים האחרונות, נוהלו מספר הליכים בבתי הדין הצבאיים המחוזיים, שבהם נתקפה הפרקטיקה של מצ"ח לפיה נערכו חיפושים במכשירים סלולאריים של נחקרים בהסתמך על הסכמתם, בלא צו שיפוטי. עמדת התביעה הצבאית, שלפיה הסכמה יכולה להוות מקור לסמכות לעריכת החיפוש התקבלה בכלל ההליכים שהתקיימו בבתי הדין המחוזיים, לאחר שהסוגיה נדונה בהם לעומק. הסוגיה הגיעה לראשונה לבית הדין הצבאי לערעורים בתיק ע/78/14 בעניין **טור' שניר פלח**, ונקבע כי הסכמת נחקר יכולה להוות מקור סמכות לעריכת חיפוש במכשירו הסלולארי, בנוכחותו ובאמצעותו. מנגד, הושארה בצריך עיון השאלה האם הסכמת נחקר מהווה מקור סמכות לעריכת חיפוש במעבדה.

ב. במהלך שנת העבודה 2016, ניתנה החלטתו של בית הדין הצבאי לערעורים בסוגיית החיפוש במעבדה, בתיק ע/24/15 בעניינו של **רב"ט ברק סיגאווי**. בהחלטת בית הדין הצבאי המחוזי נקבע כי הסכמת נחקר לעריכת חיפוש במכשירו הסלולארי, יכולה להוות מקור סמכות גם לחיפוש במעבדה. הסנגוריה הגישה ערעור על פסק דין זה, ותקפה בשנית את הפרקטיקה של מצ"ח. בית הדין הצבאי לערעורים אשרר בעניין **סיגאווי** את הלכת **פלח**, וקבע כי **ניתן לחפש במכשיר הטלפון הנייד של נחקר בהסכמתו באופן ידני**, אך עריכת חיפוש **ממוחשב במכשיר, במעבדה, מחייבת הוצאות צו שיפוטי**.

התביעה הצבאית סבורה כי הנימוקים המשפטיים העומדים בבסיס החלטת בית הדין הצבאי לערעורים הם שגויים וכי תוצאתו היא מוקשית. טענות אלה, לצד השלכותיה של ההחלטה, הובילו את התביעה הצבאית להגיש לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על פסק הדין (רע"פ 9446/16). בית המשפט העליון דחה את הבקשה בנסיבות המקרה, מבלי להכריע בנושא העקרוני.

תיקים מרכזיים שטופלו בשנת העבודה 2016

1. עבירות המתה

א. תיק מר/מח/182/16 סמל א.א. - לנאשם יוחסו עבירות של הריגה והתנהגות שאינה הולמת, בגין אירוע שהתרחש ביום 24 במרץ 2016, בחסם ג'ילבר שבחברון. באירוע זה, שני מחבלים תקפו חייל וקצין באמצעות סכינים, ופצעו את החייל. החייל והקצין השיבו אש לעבר המחבלים, וכתוצאה מירי זה נהרג אחד המחבלים. השני, עבד אל-פתאח אלשריף, נפצע משה קליעים, ונותר שכוב על הקרקע בעודו בחיים, מבלי שיצר סכנה מיידית ומוחשית לחיי האזרחים והחיילים שהיו מסביבו.

הנאשם, חובש קרבי, הוקפץ למקום, הגיע לזירת האירוע מספר דקות לאחר הירי במחבלים, טיפל בחייל שנפצע וליווה אותו לאמבולנס אשר הגיע למקום. לאחר ששהה בזירת האירוע עוד זמן מה, ניגש הנאשם, אסף את קסדתו אשר הונחה על הארץ, והחל לנוע לכיוון המחבל אלשריף. הנאשם ניגש אל חייל נוסף אשר עמד במקום, מסר לו את קסדתו וביקש ממנו להחזיקה. לאחר מכך הנאשם דרך את נשקו כלפי מעלה, התקרב מספר צעדים לעבר המחבל אלשריף וירה כדור אחד מטווח קצר, תוך שהוא מכוון לעבר ראשו של המחבל אלשריף ופוגע בו. כל זאת ביצע הנאשם בניגוד לנהלי הפתיחה באש וללא כל הצדקה מבצעית, שעה שהמחבל אלשריף היה שוכב פצוע על הקרקע, לא ביצע עוד תקיפה ולא היווה סכנה מיידית ומוחשית לנאשם או לאזרחים ולחיילים שהיו במקום. הנאשם היה נתון במעצר פתוח לאורך ניהול התיק והורשע, ביום 4 בינואר 2017, בכלל המיוחס לו. ביום 21 בפברואר 2017, הוטלו עליו 18 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מאסר על תנאי והורדה לדרגת טוראי.

ב. תיק דר/מח/254/16 רב"ט פ.ס.ק. - לנאשם, לוחם בחטיבת הנח"ל, יוחסה עבירה של הריגה, בגין אירוע מותה של ידידתו, ויטל ברמש ז"ל. האירוע ארע כאשר הנאשם הגיע לביתה של מכרה משותפת שם שהתה המנוחה, כשנשקו טעון במחסנית בניגוד להוראות מפקדיו. הנאשם אפשר למנוחה לגעת בנשק, לתפוס בו ולהביט דרך הכוונות, ולאחר מכן דרך ונקר את נשקו, כך שנפלט ממנו כדור אשר פגע במנוחה וגרם למותה. הנאשם טען כי התכוון לפרוק את הנשק והכדור נפלט כתוצאה מרשלנותו. לאחר פליטת הכדור, ביקש מהמכרה המשותפת אשר בביתה שהה כי תספר לשוטרים כי המנוחה היא ששיחקה בנשק ופלטה את הכדור. התיק הסתיים בהסדר טיעון במסגרתו הנאשם הורשע בעבירת הריגה ונדון לעונש של 28 חודשי מאסר בפועל, מאסר מותנה, הורדה לדרגת טוראי ופיצויים למשפחת המנוחה.

ג. תיק חא/מח/243/16 רס"ל ח.ב.ד. - עניינו של ההליך באירוע בו ניצתה שריפה בחדר מגורים בבסיס רמון של חיל האוויר, בעקבותיה נכווה סמל בר אלימלך ז"ל כוויות קשות שהביאו למותו. לנאשם מיוחסת גרימת מותו של המנוח ברשלנות, בין היתר בגין כך שניקה את רצפת החדר באמצעות חומר דליק, בניגוד לפקודות הצבא ובניגוד להנחיות מפקדיו. הדיון בתיק טרם הסתיים.

2. עבירות מין

א. תיק מיוחד/מח/6/16 תא"ל א.ב. - קצין בדרגת תא"ל הורשע בעבירות שעניינן מגע מיני פסול ואסור עם שתיים מפקודותיו. לנאשם יוחסה עבירה של בעילה אסורה בהסכמה בגין מעשיו כלפי חיילת שהייתה תחת פיקודו וכן עבירה של התנהגות שאינה הולמת בגין מעשיו כלפי קצינה ששירתה תחת פיקודו. בעקבות חקירה זו, הנאשם הושעה מתפקידו, מינויו לתפקיד בוטל, ובהמשך הוא פרש משירותו הצבאי. בית הדין הצבאי המיוחד אישר את הסדר הטיעון אליו הגיעו הצדדים והטיל על הנאשם עונש מאסר מותנה והורדה לדרגת אל"ם.

ב. תיק חא/מח/220/15 טור' ד.ט. ורב"ט ע.י. - הנאשמים הורשעו בתום משפט הוכחות בביצוע עבירות חמורות של אינוס, מעשה סדום, מעשים מגונים ועבירות נוספות. במסגרת האירוע העיקרי, השניים פגעו מינית בחיילת ששירתה עמם בבסיס, כאשר אחרים נוכחים במקום, ואף תיעדו חלק מהמעשים. טור' ד.ט. הורשע גם בכך שמספר חודשים קודם לכן אנס חיילת נוספת ששירתה עמו. על טור' ד.ט. הוטלו 11 שנות מאסר בפועל וכן תשלום פיצויים בסך כולל של 56,000 ש"ח. על רב"ט ע.י. הוטלו 6 שנות מאסר בפועל וכן פיצויים בסך 16,000 ש"ח.

ג. תיק זי/מח/267,268,269/16 סמל ב.ט., סמל ב.י., רב"ט מ.ס. - נגד הנאשמים הוגשו כתבי האישום בגין פגיעה בפרטיות והטרדה מינית. כתבי האישום מייחסים להם את צילומה של המתלוננת במהלך אקט מיני עמם, הצגת הסרטונים לחיילים המשרתים עמם והפצתם באמצעות היישומון "whatsapp". שלושת המעורבים הורשעו והוטלו עליהם עונשי מאסר בני מספר חודשים. בעניינו של אחד הנאשמים נקבע שהעונש ירוצה בדרך של עבודות צבאיות. בשני תיקים הוגש ערעור שעדיין תלוי ועומד.

3. טוהר המידות

א. תיק מיוחד/מח/7/16 אל"ם ג.ב. - הנאשם הורשע בעבירה של התנהגות שאינה הולמת לאחר שהודה כי לפני מספר שנים השתמש במספר הזדמנויות במשרתי קבע ובחיילי חובה ששירתו תחת פיקודו לצרכים פרטיים. על הקצין, שנטל אחריות למעשים בפני בית הדין והתנצל עליהם, הוטל עונש של קנס בסך 5,000 ש"ח, נזיפה חמורה וחודשיים מאסר על תנאי. בית הדין קבע כי עונש זה מאזן בין הפסול שבמעשה הקצין לבין הזכויות אותן צבר בשירות, הודאתו בהזדמנות הראשונה והמחיר אותו שילם בעצם עמידתו לדין פלילי. לפיכך, בית הדין אישר את הסדר הטיעון שגובש עם הקצין.

ב. הזמנת נופשים שלא כדין - נגד עשרות קצינים ומשרתי קבע ממספר יחידות בצה"ל, בהן יחידות טכנולוגיות, התנהלה חקירת מצ"ח בחשד שהזמינו נופש לפני המועד שבו נפתחו ההזמנות לכלל משרתי הקבע, תוך ביצוע מניפולציה שלא כדין באתר האינטרנט המשמש למטרות אלה. בתום החקירה הוחלט על העמדת חלק מהמעורבים לדין משמעתי וביחס לחלק מהם ננקטו צעדים פיקודיים מתאימים.

4. תיקים שטופלו בבתי המשפט הצבאיים באיו"ש

א. תיקי גרימת מוות בכוונה (עבירה המקבילה לרצח) - אירועים חמורים שונים טופלו השנה בפרקליטות איו"ש, במסגרתם הוגשו כתבי אישום בעבירה של גרימת מוות בכוונה. בין התיקים, קטין בן 15.5 שדקר למוות את דפנה מאיר ז"ל, ונדון למאסר עולם; שלושה נאשמים להם מיוחסת גרימת מותו של הרב מיכאל מרק ז"ל בפיגוע ירי, ופציעת בני משפחתו; חולייה של ארבעה מפגעים, שירו למוות בשוטר הדר כהן ז"ל, והחלו לדקור שוטר נוספת; שלושה קטינים שדקרו למוות את סמ"ר ינאי טוביה ויסמן ז"ל, ודקרו שני אזרחים נוספים; נאשם שדרס למוות את אברהם חסנו ז"ל; וכן כ-100 כתבי אישום נוספים בעבירה של ניסיון גרימת מוות בכוונה.

ב. המאבק בתשתית ארגון החמאס באיו"ש - במהלך שנת 2016 הוגשו כתבי אישום נגד פעילי חמאס, בגין מימון פעילויות הארגון בדרכים שונות. כך למשל, במסגרת פרשה בה נעצרו עשרות פעילים, קניין אמל"ח של הארגון הואשם בביצוע עסקאות נשק בסך מאות אלפי ש"ח, והכנסת כספים נוספים לאזור ונדון לעונש של 18 שנות מאסר בפועל. במקרה אחר, פעיל חמאס, שהיה קטין בעת ביצוע העבירות, הואשם בקבלת 100,000 ש"ח לצורך ארגון תהלוכה באזור ונדון לקנס בגובה של 100,000 ש"ח.

ג. מפעילי תחנת הרדיו "אלסנבל" - לבית המשפט הצבאי ביהודה הוגשו כתבי אישום כנגד חמישה נאשמים שהפעילו את תחנת הרדיו "אלסנבל", אשר שידרה תכנים מסיתים הקוראים לאלימות כלפי ישראלים. במסגרת שידורי התחנה, השדרנים נהגו לשדר ברדיו את מיקומי כוחות צה"ל ולשזור בדיווחים שירים מסיתים הקוראים לנקיטה באלימות. השידורים פורסמו גם ברשת הפייסבוק, לצד תכנים מסיתים נוספים, הן בעמוד הרשמי של התחנה והן בעמודים של הנאשמים עצמם. התיק עדיין מתנהל.

5. תיקים נוספים

א. תיק חי/מח/105/15 רב"ט מ.א. - הנאשמת הורשעה בכך שגנבה שישה-עשר מכשירים ניידים של חיילים וקצינים בבסיס בו שירתה. הנאשמת גנבה את המכשירים לאורך שנה, החל מגיוסה ועד שנתפסה בשעת מעשה. את רוב המכשירים מכרה לאחרים. על הנאשמת הושת עונש מאסר בפועל בן שישה חודשים ופיצויים לנפגעי העבירה. התביעה הצבאית ערערה על קולת העונש. בית הדין הצבאי לערעורים (ע/43/16) קיבל את הערעור וגזר על הנאשמת תשעה חודשי מאסר בפועל, תוך שהדגיש את הפגיעה הקשה בקניינם של המתלוננים, בפרטיותם ובערך ביטחון המידע.

ב. תיק זי/מח/163/16 סמל מ.ז. - בתום חקירה משותפת למצ"ח ולמשטרת ישראל, הוגש נגד הנאשם - נהגו של מג"ד גפן בבה"ד 1 - כתב אישום המייחס לו, בין היתר, עבירות של הוצאת נשק מרשות הצבא וסחר בנשק, בגין גניבת לבנות חבלה ומצתים וסחר בהם. לפי כתב האישום, הנאשם פרץ למכולת תחמושת בבה"ד 1, נטל ממנה 15 לבנות חבלה ו-40 מצתים, יצא מהבסיס ברכבו של מפקדו ללא אישור והעביר את הפריטים לידי אזרח. אלו הגיעו לבסוף לידי סוכן שהופעל על-ידי משטרת ישראל. הנאשם הורשע במיחוס לו והוטל עליו עונש של חמש וחצי שנות מאסר בפועל, מאסר מותנה, קנס בסך 20,000 ₪ והורדה לדרגת טוראי.

ג. תיקי התעללות בעצורים - בשנת 2016 הסתיים הטיפול בשתי פרשיות התעללות בעצורים פלסטינים כפותים ומכוסי עיניים, שהטיפול בהן החל בשלהי שנת 2015. במסגרת זו, שמונה חיילים הורשעו בעבירות של התעללות והתעללות בנסיבות מחמירות, ונדונו לעונשי מאסר בפועל שמשכם בין חודשיים לתשעה חודשים. שניים מהמקרים היו חמורים במיוחד: אחד החיילים התעלל בעצור תוך שימוש במכשיר המעביר זרמי חשמל ונדון לתשעה חודשי מאסר בפועל (תיק מר/מח/490/15 רב"ט ר.ס.). חייל נוסף הורשע במספר אירועי התעללות חמורים ונדון לשבעה חודשי מאסר בפועל (תיק מר/מח/483/15 רב"ט א.ב.).

ד. תיק צפ/תע/63/16 טור' א.א. (ע"ת 37/16) - המערער נהג במהירות של 93 קמ"ש מעל המותר, בדרך בין-עירונית. בית הדין הצבאי לערעורים הורה, כעמדת התביעה, על מעצרו הפתוח עד תום ההליכים המשפטיים בעניינו, תוך שנקבע כי המעצר הוא צעד מידי המתחייב למניעת המשך "הפגיעה הקשה במשמעת הצבאית, בפעולתו התקינה של הצבא ובתדמיתו בעיני הציבור". בערכאה הראשונה הושתו על המערער 40 ימי מאסר בפועל ו-14 חודשי פסילת רישיונות בפועל, לצד עונשים נוספים. בית הדין הצבאי לערעורים דחה את ערעור ההגנה על חומרת העונש.

אתגרים ומגמות מרכזיים לשנת העבודה 2017

1. **רפורמות בתחום אכיפת הדין** - שנה זו תעמוד בסימן מימוש אפקטיבי ויעיל של הרפורמות שהובילה התביעה, ובראשן הכלי של "הסדרים מותנים" שיישמו החל עם סיום שנת העבודה 2016, כמפורט לעיל. כמו כן, פועלים בתביעה צוותי עבודה לבחינת סוגיות שונות הקשורות בעבודת התביעה, בשיתוף פעולה הדוק עם המפקדים ועם יחידת מצ"ח.

2. **המשך העיסוק בנושא נפגעי עבירה** - גם בשנת 2017, התביעה הצבאית תמשיך ותפעל לקידום זכויות נפגעי עבירה בתיקים המצויים בטיפול. ברוח זו צפוי המשך ההיערכות לטיפול סדור ושיטתי ככל הניתן בנפגעי עבירה, הן בתיקים המטופלים בבתי הדין הצבאיים, בהם נפגעו חיילים; הן בתיקים המטופלים על-ידי פרקליטות איו"ש, שם מדובר בנפגעי פעולות איבה וטרור; והן בעניינם של תושבים פלסטינים שנפגעו מידי חיילי צה"ל, זאת ברוח המלצות הצוות לבחינה וליישום של הדו"ח השני של הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010 ("ועדת טירקלי") בנושא הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על-פי המשפט הבין-לאומי ("צוות צ'חנובר"), אשר אומצו בהחלטה מס' ב/125 של ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי (הקבינט המדיני-ביטחוני), מיום 3 ביולי 2016.

3. **ההשפעות הנרחבות של הקדמה הטכנולוגית על הליכים פליליים** -

א. סוגיות רלוונטיות, כדוגמת חיפושים במכשירים סלולאריים, העסיקו את התביעה הצבאית בשנה החולפת, וימשיכו לעמוד, כנראה ביתר שאת, במוקד העשייה גם בשנה הנוכחית. התביעה הצבאית תקדיש משאבים גם השנה לתחום זה, בין השאר באמצעות חיזוק קשרי העבודה עם מוקדי הידע בפרקליטות המדינה ובאקדמיה.

ב. במהלך השנה הקרובה, צפוי המשך טיפול של התביעה הצבאית בעניינו של רב"ט סיגאווי (הנזכר לעיל) בבית המשפט העליון. הכרעת בית המשפט העליון בבקשת רשות הערעור מטעם התביעה צפויה להשפיע על מצ"ח ועל גופי חקירה נוספים. זאת, משום שפסק הדין עוסק בשאלה יסודית של סמכות לביצוע פעולת חקירה, שנעשה בה שימוש במנעד רחב של סוגי תיקים ועבירות.

4. **חיזוק האכיפה בתיקים בהם נגרם נזק כלכלי משמעותי לצבא** - גם בשנה הקרובה, בכוונת התביעה הצבאית להקדיש משאבים לאכיפת הדין בעבירות כלכליות. זאת, לשם צבירת ידע וניסיון החיוניים לניהול תיקי הונאה ומרמה באופן מוצלח. הגברת העשייה הפלילית במישור זה, יחד עם מצ"ח, נדרשת לשם חיזוק ההרתעה ומימוש אחריותו של צה"ל לקופה הציבורית.
5. **בניין הכוח בתחום המבצעי** - בהמשך לעשייה בשנה החולפת, בדגש על הקמת היחידה הארצית לחקירות מבצעיות במצ"ח (יאל"ס), והקמת תחום לעניינים מבצעיים בתביעה הצבאית הראשית - בשנה הקרובה יושם דגש מיוחד על בניין הכוח ועל התוויית מדיניות התביעה בתחום האכיפה המבצעית.

דברי פתיחה

הסנגוריה הצבאית היא גוף ייחודי בעל שני תפקידים מרכזיים: הראשון הוא **ייצוג משפטי** מקצועי לחשודים ולנאשמים אשר מתנהלים נגדם הליכים פליליים במסגרת המערכת הצבאית; והשני הוא **תפקיד ציבורי**, בקידום ההגנה על זכויותיהם של חיילים במשפט הפלילי-צבאי באמצעות העלאת טיעונים עקרוניים, פנייה במסלולים מינהליים, הגשת עתירות לבג"ץ, קידום חקיקה ועוד.

במהלך השנה החולפת ייצגה הסנגוריה הצבאית אלפי חיילים שהוגשו נגדם כתבי אישום לבתי הדין הצבאיים וייעצה לרבים נוספים שנחקרו במסגרת חקירות מצ"ח. במסגרת הייצוג בתיקים אלה פעלו הסנגורים הצבאיים - בשירות סדיר ובשירות מילואים - להשגת התוצאה הטובה ביותר לחיילים אותם ייצגו, כאשר במהלך עבודתם זו חבו את נאמנותם ללקוחותיהם בלבד. לצד זאת, העיסוק הרב והמעמיק בתיקים הפרטניים מהווה כר פורה ליוזמות שונות שמטרתן להגן על זכויות החשודים והנאשמים במערכת הפלילית הצבאית כולה.

כך, במרוצת השנה החולפת חלו תמורות משמעותיות במספר תחומים עקרוניים הנוגעים לעבודת הסנגוריה הצבאית. בראש ובראשונה, במעורבות הסנגוריה הצבאית, **שונתה מדיניות אכיפת הדין בעבירות שונות ובהן בעבירות סמים קלות, תוך שימוש, במנגנון של "הסדר מותנה" החל מתחילת שנת 2017**. למהלך זה נודעת חשיבות רבה, והוא מהווה נקודת ציון במסגרת אחת ממטרות-העל של הסנגוריה הצבאית - השפעה על מדיניות האכיפה הכללית בצבא והרחבת השימוש באפיקי ענישה חלופיים לכליאה המקובלת בצבא.

מגמות ותופעות עיקריות בעבודת הסנגוריה הצבאית בשנת העבודה 2016

1. שינוי מדיניות האכיפה

א. בעקבות עבודת מטה רחבה וממושכת, ביום 1 בינואר 2017 נכנסה לתוקף הנחיה מס' 3.07 של התביעה הצבאית הראשית, "הסדרים מותנים והסדרי הקפאה", אשר מבטאת שינוי עמוק במדיניות האכיפה בצה"ל, ובראש ובראשונה בעבירות הסמים - שינוי לו קראה הסנגוריה הצבאית מזה זמן רב.

בהתאם להנחיה החדשה, במקרים מסוימים נדרש החייל ל"תקופת מבחן" אשר עם סיומה, ובתנאי שהחייל לא הסתבך בעבירה נוספת, לא יינקטו נגדו הליכים פליליים. כמו כן, סירוב למסור דגימת שתן חרף קיומו של צו המוצא על ידי מפקד במשטרה הצבאית החוקרת לא יוביל עוד ככלל להליך פלילי ולהכתמתו של החייל ברישום פלילי, אלא החייל המסרב יידון בדן משמעתי בפני מפקדיו.

במסגרת ההנחיה, אף הוחלט על שינויים נוספים בהעמדה לדן בעבירות נוספות: עבירות רכוש, התחלות, ועבירות של זיוף מסמכים.

ב. בנוסף להנחיה, ולאחר פניות של הסנגוריה הצבאית לצמצום הפער הקיים בין המערכת הפלילית הצבאית למערכת הפלילית האזרחית בטיפול בעבירות תעבורה, הוכנסו שינויים במדיניות העמדה לדין בעבירות תעבורה מסוימות, תוך שהוחלט על הסתפקות בהליך משמעותי בלבד בעבירות המצדיקות זאת (עדכון הנחית התביעה הצבאית הראשית מס' 5.01, "תעבורה חלק כללי"- יוני 2016).

ג. הסנגוריה הצבאית רואה בשינויים אלה אך כהנחת "אבן הפינה" לקידום של שינויים מהותיים נוספים במדיניות האכיפה במערכת הצבאית תוך מיקוד האכיפה, השוואתה למדיניות הנוהגת בערכאות אזרחיות, צמצום השימוש בכליאה והרחבת השימוש בכלי ענישה המבכרים את שיקומם של החיילים, חזרתם לדרך הישר, והשלמת שירות צבאי תקין.

2. **ייעוץ לחשודים** - במהלך השנה האחרונה, הסנגוריה הצבאית שמה דגש על מתן ייעוץ במהלך חקירת חשודים בביצוע עבירות פליליות במערכת הצבאית. בחינת נתוני הייעוץ מהשנה החולפת מלמדת על גידול ניכר בהיקף הייעוץ למפקדים ולחיילים ביחס לשנה שקדמה לה. על רקע הגידול בפח"ע ובחיכוך סביב פעילות כוחות צה"ל בגזרת איו"ש, כמו גם בעקבות פרשות שונות שיצרו התעניינות רבה בקרב הציבור והדגימו את חשיבותו של הליווי המשפטי, הגיעו לפתחה של הסנגוריה הצבאית מקרים רבים של חיילים שנחשדו או הואשמו בעבירות כלפי תושבים פלסטיניים. הסגורים הצבאיים ייעצו לעשרות חיילים בתחום זה, כאשר הייעוץ בתיקים אלה היה ארוך ומורכב ביחס לעבירות אחרות. הסנגוריה הצבאית פועלת כל העת להגביר את מודעות המפקדים והחיילים בצבא לכלל שירותי הסיוע והייעוץ המשפטי שאותם היא מספקת למי שנדרש לשירותיה.

פסקי דין ויוזמות מרכזיות בשנת העבודה 2016

1. **חיפוש במכשירים סלולריים** - סוגיית החיפוש במכשירים סלולריים מהווה את אחד ממוקדי העיסוק של הסנגוריה הצבאית בשנים האחרונות, על רקע מהפכת המידע האגור במכשירי הטלפונים הניידים והגידול העצום בתדירות החיפוש במכשירים אלה במהלך חקירות פליליות. מנתונים שנאספו עולה כי מדי שנה חוקרי מצ"ח עורכים חיפוש בתכני המכשירים הסלולריים של אלפי נחקרים. חיפוש זה נערך על יסוד הסכמת הנחקרים לכך או בעקבות צו שיפוטי. לעמדת הסנגוריה הצבאית, בנסיבות האופייניות לחקירות פליליות לא ניתן להחשיב את הסכמתו של החשוד לחיפוש במכשירו הסלולרי כהסכמת אמת.

א. במהלך השנה האחרונה, קיבל בית הדין הצבאי ערעור שהוגש על ידי הסנגוריה הצבאית בשאלת חוקיות החיפוש המעמיק במכשיר הסלולרי של נאשם על סמך הסכמתו. במסגרת עניין ע/25/15 ב.ס. נ' התצ"ר, קבע בית הדין הצבאי כי חיפוש שכזה, הנערך בתנאי מעבדה, יכול להיעשות ככלל רק על בסיס צו שיפוטי.

בעקבות פסק הדין, הוגשה על ידי התביעה הצבאית בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון. בית המשפט העליון לא ראה מקום ליתן לתביעה רשות ערעור בנושא.

ב. פעולות שנקטה הסנגוריה הצבאית הובילו לשינויים משמעותיים בנהלי החיפוש במכשירים סלולריים של מצ"ח. כך למשל, נקבע כי חיפוש במכשיר הסלולרי יבוצע בהנחיית מפקד בכיר בלבד וכי חומר מחשב לא יוחזק בהיעדר צורך חקירתי. דומה כי כלי חקירתי זה, במסגרתו נערך חיפוש במידע האישי הרב שאצור במכשירים סלולריים, ימשיך להעסיק את הסנגורים הצבאיים בעתיד הנראה לעין.

2. אי ניכוי ימי מעצר לשם הגבלה על מסירת הרישום הפלילי -

א. בשנת 2012 נכנס לתוקפו תיקון 63 לחוק השיפוט הצבאי, המאפשר הטלת מגבלה על מסירת מידע מתוך המרשם הפלילי לגבי הרשעות מסוימות של חיילים בבתי דין צבאיים (רישום פלילי מופחת). על פי התיקון, רישום פלילי מופחת יחול על הרשעות בעבירות מסוג עוון, אם הוטל על הנאשם עונש שאינו עולה על חודשיים מאסר בפועל; או עונש שאינו עולה על שלושה חודשי מאסר בפועל, אם נקבע שחלקו יבוצע בדרך של כליאה וחלקו בדרך של עבודה צבאית, והחלק שיבוצע בכליאה אינו עולה על חודשיים; או עונש שאינו עולה על ארבעה חודשי מאסר בפועל שנקבע כי כולו יבוצע בדרך של עבודה צבאית.

הגבלה זו מפחיתה בצורה משמעותית את השלכות הרישום הפלילי על המשך חייו של החייל המורשע, הן מבחינת הגורמים שחשופים לרישום זה והן מבחינת משך הזמן שבו העבירה מופיעה במרשם הפלילי.

ב. במהלך השנה האחרונה ניתן פסק הדין בעניין ע/13,144,145, **התצ"ר נ' י.ק.**, בו נדונה השאלה האם בסמכותו של בית הדין הצבאי להימנע מניכוי ימי מעצרו של נאשם לצורך גזירת עונש שעומד בתנאי הרישום הפלילי המופחת.

ג. הסנגוריה הצבאית הצטרפה להליך בעניין זה כ"ידיד בית הדין", על רקע החשיבות הרוחבית של הסוגיה. בסופו של יום, חזרה בה התביעה הצבאית מערעורה בעקבות הערות בית הדין הצבאי לערעורים, תוך שהבהירה כי במקרים חריגים, לא תסתייג עוד מנקיטת דרך ענישה שתימנע הכתמה ברישום פלילי "מלא", מקום שבו אין הצדקה עניינית לכך.

3. הגברת השימוש בעבודות צבאיות חלף מאסר ממשי - בשלהי שנת 2015 פורסם דו"ח הוועדה

הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים בראשותה של כב' השופטת (בדימוס) דליה דורנר, אשר נועדה לבחון את המדיניות הראויה בעניין עבירות ועונשים. במסמך זה הומלץ, בין היתר, להניע מהלכים שונים על מנת להמעיט ככל הניתן בשליחתם של מבצעי עבירות לעונשי מאסר קצרים. זאת, על רקע המסקנה כי עונשי מאסר אלה אינם מקיימים באופן אפקטיבי את תכליות הענישה, מעודדים את הנטייה לעבריינות ומגבירים רצידיביזם. לאחרונה, אומץ הדו"ח בהחלטת ממשלה.

על אף חומרתן הנמוכה-יחסית של העבירות הנפוצות במערכת הצבאית, אשר רובן מסוג עוון (העדר מן השירות, שימוש והחזקה בסמים מסוכנים ועבירות של פגיעה בגוף וברכוש), מרבית המורשעים בהן נידונים לעונשי מאסר בפועל. עם זאת, נוכח החומרה המתונה של העבירות, עונשי המאסר המוטלים במערכת הצבאית נמדדים לרוב בשבועות בודדים.

על רקע האמור, במהלך השנה שחלפה פעלה הסנגוריה הצבאית בתיקים רבים ולנסות ולשכנע את התביעה הצבאית ואת בתי הדין הצבאיים כי לא מתחייבת הטלה של עונש של מאסר בפועל לתקופה קצרה (או בכלל) בגין עבירות שאינן מלמדות על מסוכנות רבה. לאחרונה נדחתה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון מטעם הסנגוריה הצבאית שעסקה בשאלה האם ראוי לשלוח למאסר ממשי על רקע ביצוע העבירה במסגרת הצבאית.

במהלך השנה הקרובה קידום סוגיה זו יהווה אחד היעדים המרכזיים של הסנגוריה הצבאית. זאת, במסגרת תיקים פרטניים, במסגרת השיח עם גורמי אכיפת החוק בצבא ובדרכים נוספות. הסנגוריה הצבאית תפעל לצמצם את השימוש בעונשי מאסר קצרים, תוך העדפת השימוש בכלי העבודות הצבאיות, שמהווה החליף הצבאי לעבודות שירות.

4. זכויות נחקרים ו"תשאול בעל פה" בחקירות מצ"ח - במהלך שנת 2016 פנתה הסנגוריה הצבאית לפרקליט הצבאי הראשי בבקשה לשנות את מדיניות מצ"ח ביחס לכלי ה"תשאול בעל פה". במסגרת כלי חקירתי זה, משוחחים חוקרי מצ"ח עם נחקרים אולם לרוב הם אינם מתעדים את השיח בעת שהוא מתרחש. רק בסיום שלב זה של החקירה, שעשוי להימשך שעות רבות, מתחילים החוקרים לתעד את השאלות שנשאלות והתשובות שניתנות, כאשר השיח שנערך במהלך שלב התשאול המוקדם מתועד במסגרת זיכרון דברים שנכתב על ידי החוקר לאחר סיום החקירה, בו הוא מפרט במספר שורות בלבד את הדברים שנאמרו בשלב קריטי זה של החקירה.

פנייה זו היא דוגמא לניסיונותיה של הסנגוריה הצבאית להביא לשינויים באופן בו מתנהלות חקירות פליליות במערכת הצבאית, ולהגנה על זכויות החיילים שנחקרים בה. הסנגוריה הצבאית תמשיך ותקדם מהלכים לתיקון מצב זה גם בשנה הקרובה.

אתגרים ומגמות מרכזיות לשנת העבודה 2017

1. באופן טבעי, רבות מהסוגיות בהן עסקה הסנגוריה הצבאית במהלך השנה האחרונה אינן חדשות והפעילות במסגרתן נמשכת לאורך זמן. כך למשל, מאמצינו לחזק את זכויותיהם של החשודים והנאשמים במערכת הפלילית הצבאית הם ביסוד עבודת הסנגוריה הצבאית, והיא תמשיך לעסוק בכך, אם בפעולות לשינוי המצב הקיים ואם בהגנה על שימור השינויים שכבר הושגו.

לצד זאת, הסנגוריה הצבאית לא קופאת על שמריה ובכוונתה להעמיק בסוגיות נוספות, במטרה להיטיב עם החשודים והנאשמים בהליכים הפליליים בפרט ועם חיילי צה"ל בכלל.

2. בין היתר, החתירה להמשך שינוי במדיניות האכיפה, למשל באמצעות הרחבת יוזמת קיצור תקופות המעצר ושימוש בכלי הסדרי ההקפאה לקבוצות נוספות של עבירות, משתלבת עם מטרה נוספת ורחבה יותר של הסנגוריה הצבאית בשנה הקרובה - שינוי מדיניות הענישה הכללית בצבא, בדגש על הכנסת כלי שירות המבחן והרחבת השימוש באפיקי ענישה שלא בכליאה ממשית, בין היתר תוך הגברת השימוש בכלי העבודה הצבאית.

3. הסנגוריה הצבאית תפעל לחיזוק מיצובה כ"כלב השמירה" האמון על הבטחת זכויותיהם של החיילים בהליכים השונים, תוך שתגביר את מודעות הקצינים והחיילים בצבא לשירותים השונים הניתנים על ידה - באמצעות המפקדים, באמצעות הרצאות וביקורים ביחידות ובאמצעים נוספים.
4. הסנגוריה הצבאית תמשיך בעשייתה, בתיקים הפרטניים ובתפקידה הציבורי, גם בשנת 2017. מלאכת הייעוץ והייצוג בתיקים תימשך, על ידי סנגורים צבאיים בסדיר ובמילואים, מול רשויות החקירה, התביעה ובתי הדין, תוך הדגשת חשיבות תחושת השירות בקרב לקוחות הסנגוריה הצבאית ותוך מאמץ מתמיד לשפר את מצבם של החשודים והנאשמים במערכת המשפט הצבאית הפלילית.

דברי פתיחה

מחלקת הייעוץ והחקיקה מסייעת לצה"ל להגשים את יעדיו, תוך שמירה על שלטון החוק. לשם כך פועלת המחלקה בשיתוף עם המפקדים ומעניקה ייעוץ משפטי לאגפי המטכ"ל ולזרועות, מתוך הכרות עמוקה של צרכי צה"ל.

בשנה החולפת נטלה המחלקה חלק מרכזי במאמץ לשמירה על אופיו הממלכתי והא-פוליטי של צה"ל, מתוך הבנה כי יכולתו של צה"ל לבצע את תפקידו ולהגן על המדינה מבוססת על אמון הציבור בו ובמשרתים בשורותיו.

למחלקה תפקיד חשוב במימוש קביעתו של בית המשפט העליון לפיה "המדים אינם חוצצים בין החייל לבין זכויות האדם החוקתיות" (בש"פ 3153/95 שרגאי). כך, גם השנה פעלו קציני המחלקה לביצור זכויות החיילים ולעיגוןן בפקודות הצבא, בשים לב למתחייב מאופיו ומהותו של השירות הצבאי.

במוקד עשייתם של קציני המחלקה בשנה החולפת עמד יישומו של הסיכום התקציבי בין משרד האוצר למשרד הביטחון, תוך איזון עדין בין הצורך להבטיח ודאות תקציבית לבין הצורך להגן על זכויותיהם של משרתי הקבע. במסגרת זו, קציני המחלקה נטלו חלק בשיח הבין משרדי, סייעו בגיבוש הצעות חוק ליישום הסיכום התקציבי וייצגו את עמדת צה"ל בוועדות הכנסת. בנוסף, סייעו קציני המחלקה במימוש התוכנית הרב-שנתית "גדעון" ובגיבוש מודל שירות הקבע המעודכן.

גם בשנה החולפת, פעלו קציני המחלקה, כתף אל כתף עם המפקדים, כדי לתרום את חלקם למאמץ ההתייעלות הכלכלית בצה"ל. המגמות הבולטות בשנה זו, אשר נבעו מהצורך בהקטנת ההוצאה התקציבית, היו ליווי תהליכי מיקור החוץ במערכים השונים בצה"ל, מיסוד העיסוק בחוזים והתקשרויות והיפרדות רחבת היקף מכוח אדם. מעורבות זו הובילה לחסכון כספי ניכר לצה"ל.

לבסוף, אף השנה, ליוו קציני המחלקה את גופי הצבא השונים בהיערכותם לחירום. זאת, תוך קידום תיקוני חקיקה המאפשרים לצה"ל קידום יכולות מבצעיות, ליווי משפטי לפעילות מבצעית בכלל הזירות (הים, היבשה, האוויר והסייבר), ומתן ייעוץ משפטי בכלל התחומים הרלוונטיים, ובהם התגוננות אזרחית, רישום ציוד וגיוסו, טיפול בנעדרים, סיוע לגופי ביטחון אחרים ועוד.

1. **יישום סיכום תקציבי עם משרד האוצר** - במהלך שנת 2016 פעלו קציני המחלקה לגיבוש תיקוני החקיקה הנחוצים לשם יישומו של הסיכום התקציבי שנחתם עם משרד האוצר בחודש נובמבר 2015 ולקידומם בממשלה ובוועדות הכנסת. לאחר עבודת מטה ממושכת עם גופי הצבא, בעיקר עם אגף כוח האדם והיועץ הכספי לרמטכ"ל, ולאחר שיג ושיח נוסף עם משרדי האוצר, הביטחון והמשפטים, גובשו הבנות סופיות שעוגנו לבסוף במסגרת פרק הביטחון ב"חוק ההסדרים" שאושר בכנסת בחודש דצמבר 2016.

במסגרת פרק זה תוקן חוק שירות ביטחון, כך ששירות החובה קוצר ל-30 חודשים החל מחודש יולי 2020; תוקן גיל הפרישה המזערי של קצינים ושל נגדים והועמד על 42 ו-47, בהתאמה; לראשונה עוגן בחקיקה הסדר בדבר תשלום פנסיות גישור לפורשים ששרתו בהסדר הפנסיה הצוברת; נקבעו הוראות שנועדו להבטיח את עמידתה של מערכת הביטחון בהתייבויות שנטלה על עצמה במסגרת הסיכום התקציבי וכן תוקנו דיני השיקום על רקע המלצותיה של ועדה ציבורית שבחנה את הנושא (ועדת גורן) ונקבעו כללים חדשים להכרה בזכאות כ"נכה צה"ל" וכ"חלל צה"ל" על-ידי אגף השיקום במשרד הביטחון.

2. **ליווי תר"ש גדעון, מודל הקבע החדש ומעמד המשרתים בצה"ל** -

א. בשנה החולפת סייעו קציני המחלקה לממש את התוכנית הרב-שנתית גדעון, שנועדה להבטיח ודאות תקציבית לצה"ל ולמשרד הביטחון בתקופת התר"ש (עד 2020) ולהביא להתייעלות ולחיסכון כלכלי באמצעות קידום שינויים במבנה ובארגון של צה"ל.

ב. שנת העבודה התאפיינה ביעוץ משפטי אינטנסיבי בסיוע לגיבוש המדיניות ליישום מודל שירות הקבע המעודכן, אשר סוכם במטה הכללי של צה"ל במסגרת תר"ש גדעון. קציני המחלקה ליוו את הסדרת המודל, הכולל מספר מרכיבים מרכזיים הנוגעים לשירות קבע בצה"ל, בין היתר בענייני פרישה ושחרור משירות נוכח אי קידום לדרגה בכירה. כמו כן, קציני המחלקה סייעו לגופי הצבא השונים בליווי משפטי של הליכים הנוגעים לניהול כוח האדם בצה"ל וייצגו את צה"ל בפני ועדת הערר בהליכי שחרור של משרתי קבע.

ג. קציני המחלקה ליוו עבודות מטה בתחום כוח האדם ובהן תכנית "ממדים ללימודים", המעניקה ללוחמים ולחיילים מאוכלוסיות ייחודיות נוספות מימון מלא של התואר האקדמי; וכן תכנית "מקצוע לחיים" שמטרתה להעניק לצה"ל כלים למשיכת כוח אדם איכותי למקצועות טכניים, ולאפשר לחיילים הלוקחים בה חלק הכשרה נאותה במקצוע אשר ישמש אותם עם שחרורם. תכניות אלו צפויות לקדם את החיילים להשתלבות טובה יותר בחיים האזרחיים.

3. **יחסי צבא וחברה** - במהלך שנת 2016 עסקו קציני המחלקה בהיבטים שונים הנוגעים לקשרי הגומלין של צה"ל והחברה הישראלית בתחומים הנוגעים לחופש הביטוי, סוגיות דת ומדינה, חובת השירות ועוד. זאת, עשו קציני המחלקה מתוך הכרה ברגישות ובמורכבות הסוגיות ובמטרה לשמור על אופיו הממלכתי והא-פוליטי של צה"ל ועל אמון הציבור בו.

כך, קציני המחלקה ליוו משפטית את עבודת המטה לעדכון הפקודות הנוגעות לשירות המשותף בצה"ל, על מנת להתאימן לתקופה הנוכחית. קציני המחלקה ליוו את עבודת המטה לתיקון פקודת המטכ"ל, העוסקת בין היתר בהתבטאויות פומביות של אנשי צבא, ובמסגרתה נקבע הסדר, אשר יאזן בין זכות החיילים לחופש הביטוי לבין הצורך של צה"ל לשמור על זהותו כצבא העם ולמנוע זיהוי פוליטי או מפלגתי של המשרתים בין שורותיו. בנוסף, קציני המחלקה ליוו הליכים משפטיים הנוגעים להשלכות האפשריות של התבטאויות מעוררות מחלוקת בחברה הישראלית של אנשי צבא, בהם עתירה שתקפה את מינויו של הרב הצבאי הראשי ועתירה אחרת שעסקה בהדחתו של צוער מקורס הקצינים בעקבות התבטאויותיו.

4. הבטחת מוכנות הצבא למצבי חירום

א. במהלך השנה החולפת ליוו קציני המחלקה מספר תיקוני חקיקה מרכזיים, אשר משליכים על עבודת צה"ל ועתידים לאפשר קידום יכולות מבצעיות. כך, בין היתר עסקו קציני המחלקה בגיבוש עמדת צה"ל לתזכיר חוק מוכנות המשק האזרחי לשעת חירום, התשע"ה-2016, על מנת לאפשר לפיקוד העורף לממש את תחומי אחריותו; בליווי יוזמה לתיקון החוק להתגוננות אזרחית, תשי"א-1951 בעקבות לקחי מבצע "צוק איתן"; בליווי תיקון לפרק התקשורת בחוק התקציב לשנות הכספים 2017 ו-2018, התשע"ז-2017, אשר נותן מענה לצרכים ביטחוניים-מבצעיים של צה"ל ושל מערכת הביטחון. בנוסף, קציני המחלקה סייעו בבחינת תיקון לחוק להסדרת הביטחון בגופים ציבוריים, אשר צפוי לעגן את סמכות צה"ל כגוף מנחה בעניין האבטחה בתחום "המים הכלכליים".

ב. קציני המחלקה עסקו בסוגיות משפטיות הנוגעות להריסת בתים של מפגעים שגרמו לאבידות בנפש וליוו את ההליכים המשפטיים שעסקו בצווים אלה. כמו כן, גבר היקף העיסוק בצווי ההגבלה שהוצאו נגד אזרחים ישראלים, בשל מסוכנותם לביטחון המדינה.

ג. קציני המחלקה העמיקו את הייעוץ המשפטי הניתן לצה"ל בתחום הסייבר, וזאת נוכח הגברת העיסוק בתחום זה והאיומים הרובצים לפתחו של צה"ל. במסגרת זו, סייעו הקצינים לעיגון סמכויותיהם של הגופים הצבאיים ולהסדרת שיתופי פעולה בינם לבין גופים רלוונטיים נוספים.

5. התייעלות כלכלית

א. אף השנה תרומתם של קציני המחלקה לחסכון הכלכלי בצה"ל שזורה כחוט השני בכל ערוצי פעולתם. כך, קציני המחלקה השתלבו במאמצי התייעלות הכלכלית בדרך ליווי עבודות מטה לבחינת מיקור חוץ במגוון תחומים (רפואה, מזון, רכב ועוד) ובדרך של ליווי התקשרויות הנערכות על ידי משרד הביטחון עבור צה"ל. קציני המחלקה הבטיחו כי צרכי צה"ל הייחודיים בשגרה ובחירום יבואו לידי ביטוי כראוי במסגרת הליכי ההתקשרות, וכי יינתן מענה למקרים בהם ספקים יפרו את ההתקשרויות.

ב. קציני המחלקה ייצגו את עמדת הצבא בהליכים משפטיים המתנהלים נגדו או ביוזמתו, סייעו להפחתת חיובי ארנונה ומסים מוניציפאליים אחרים, והשתלבו בעבודות מטה

עקרוניות בעלות פוטנציאל חסכון כספי משמעותי (כדוגמת התייעלותו של צה"ל כ"צבא ללא נייר" ומבצע להחזרת ציוד צבאי לצה"ל).

פסקי דין מרכזיים לשנת 2016

מתוך קשת הנושאים המגוונים בהם טיפלה המחלקה, להלן יפורטו ההליכים המרכזיים והחשובים, מבין כ-200 הליכים משפטיים שבהם עסקו קציני המחלקה בשנת 2016:

1. **בג"ץ 5928/16 ח"כ זהבה גלאון ואח' נ' הרב אייל קרים ואח' -** העתירה הוגשה נגד החלטת הרמטכ"ל למנות את תא"ל (אל"ם דאז) הרב קרים לתפקיד הרבצ"ר, וזאת לנוכח התבטאויותיו לפני כ-14 שנה, בהיותו אזרח, בתשובות הלכתיות לפונים אליו באתר האינטרנט. בסיומו של הדין הראשון ניתן צו-על תנאי וכן ניתן צו ביניים אשר עיכב את מינוי עד להגשת תצהיר מטעם הרב להבהרת עמדותיו. בעקבות החלטה זו, הוגש תצהיר מאת אל"ם הרב קרים ובו התייחסותו המפורטת לכל אחת מן הסוגיות שנדונו, זאת לצד תצהיר הרמטכ"ל, אשר חזר על עמדתו כי הוא עומד מאחורי מינויו של אל"ם הרב קרים לתפקיד. בעקבות ההודעות המשלימות חזרו בהן העותרות מהעתירה. בפסק הדין המוחק את העתירה עמדה נשיאת בית המשפט העליון על כך שהרב הבהיר היטב את עמדותיו, והן עולות בקנה אחד עם ערכיה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
2. **בג"ץ 589/16 י.ט. נ' מפקד בה"ד 1 -** העתירה הוגשה נגד החלטותיהם של מפקד בה"ד 1 ושל מפקד זרוע היבשה להדיח צוער מקורס קצינים ומכל תפקיד קרבי בעקבות התבטאויות הצוער בפני חבריו לקורס, הנוגעות לרצח ראש הממשלה המנוח יצחק רבין ז"ל. בית המשפט העליון דחה את העתירה על הסף והטעים כי מדובר בהחלטה מקצועית מובהקת אשר בית המשפט לא ייטה להתערב בה.
3. **עמ"מ 1859/15 ל.ק. נ' משרד הבריאות ואח' -** בית המשפט העליון דחה ערעור שהוגש על החלטת בית משפט מחוזי שלא לאשר תובענות ייצוגיות נגד משרד הבריאות ונגד צה"ל בגין גביית תשלום עבור קבלת מידע רפואי. בית המשפט קיבל את עמדת המדינה כי מדובר ב"תשלום" עבור שירות, אותו ניתן לגבות בהתאם להוראות חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996. משמעות פסק הדין היא כי המדור האחראי על העברת מידע לאזרח רשאי להמשיך לגבות תשלום עבור הוצאותיו בטיפול בפניות לקבלת מידע רפואי.
4. **בג"ץ 9034/16 ס.א.ס. נ' אלוף פקע"ר -** עניינה של עתירה זו בצו הריסה שהוצא ביחס לביתו של מחבל, אשר ביצע פיגוע ירי בירושלים בחודש אוקטובר 2016, במהלכו נרצחו השוטר רס"מ יוסף קירמה ז"ל והאזרחית לבנה מליחי ז"ל. במסגרת העתירה נתקפה סמכות המפקד הצבאי להורות על הריסת בתי מחבלים, וכן נטען שהריסת דירת המחבל תוביל לפגיעה בדירות אחרות הנמצאות בבניין. בית המשפט קיבל את עמדת המדינה לפיה הסוגיות העקרוניות המתעוררות בנוגע לחוקיות תקנות ההגנה שעת חירום, המאפשרות הריסת בתים, הועלו ונדונו בפסיקתו של בית המשפט בהזדמנויות רבות בעת האחרונה ואין מקום להידרש אליהן פעם נוספת כעת. בית המשפט שוכנע כי החלטת המדינה להרוס את בית המחבל התקבלה על יסוד שקילת

מכלול השיקולים וכי לאור מעשיו החמורים של המחבל ותמיכת באי ביתו במעשים, לא נפל פגם בהפעלת שיקול דעתו של מפקד פקע"ר. כמו כן, קיבל בית המשפט את עמדת המדינה כי ננקטו צעדים מספקים על מנת לצמצם את הסיכון לפגיעה בדירות האחרות בבניין בו נמצאת דירת המחבל.

5. **בג"ץ 1336/16 ח.ט ואח' נ' אלון פיקוד העורף** - עתירה שהוגשה על ידי ארבעת המעורבים בפגיעה יידוי אבנים בו נהרג אלכסנדר לבלוביץ ז"ל נגד צווי הריסה שהוצאו בעניינם. במסגרת הדיון בעתירה ביצע בית המשפט העליון הבחנה בין מיידה האבן הקטלנית, אשר הביאה למותו של מר לבלוביץ ז"ל לבין שלושת שותפיו אשר שהו במקום אך לא יידו את האבן. במסגרת הדיון, התמקד בית המשפט בסוגיית האבחנה הכללית בין יידוי אבנים לבין פעולות אלימות אחרות, דוגמת ירי ודקירות, ובשאלה האם יש באופי הפעולה כדי להשליך על סבירות השימוש בסמכות הריסת הבתים. לבסוף, פסק בית המשפט כי יש מקום להפעיל את הסמכות על דרך של אטימה חלקית רק בעניינו של מיידה האבן שהביאה למותו של מר לבלוביץ ז"ל.
6. **בג"ץ 3564/16 פלונית נ' שר הביטחון** - עתירה נגד החלטת רשויות הגיוס שלא לפטור את העותרת מחובת שירות ביטחון, למרות שחתמה על תצהיר לפיו טעמים שבהכרה דתית מונעים ממנה מלשרת בשירות ביטחון. בית המשפט דחה את העתירה על הסף בהיעדר עילת התערבות ומחמת היעדר ניקיון כפיים. במסגרת פסק הדין, קבעו השופטים כי לאור הראיות המנהליות שעמדו בפני רשויות הגיוס, אשר העותרת לא חלקה על אמיתותן, אין מקום להתערב בהחלטה שלא לפטור את העותרת משירות ביטחון מטעמים שבהכרה דתית.
7. **בג"ץ 2739/16 פלונית נ' קמצ"ר** - עתירתה של חיילת טרנסגינדרית, אשר נדונה לריצוי עונש מחבוש בפועל עקב סירובה להתגייס לצה"ל והלינה על מעצרה וכליאתה במסגרות המיועדות לגברים. במסגרת הטיפול בעתירה נבחנו בצה"ל סוגיות הנוגעות למגדר ולתנאי כליאה. במהלך הטיפול בעתירה שוחררה העותרת, לאחר שוועדה רפואית מצאה אותה בלתי כשירה לשירות וכך התייתרה הכרעה בעתירה.
8. **בג"ץ 7596/03 מוסטפא דיראני נ' שר הביטחון** - בית המשפט העליון דחה את העתירה הנוגעת לצו החרמת הכספים שנתפסו עם לכידתו של דיראני בלבנון. הצו הוצא על ידי שר הביטחון מכוח תקנה 120 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, תשע שנים לאחר מבצע לכידתו של דיראני ועם מעברו מסטטוס של עצור מינהלי לסטטוס של לוחם בלתי חוקי. הנשיאה נאור קבעה כי דיראני לא ניזוק מהשיהוי בהוצאת הצו, כי לביטול הצו ממילא לא תהיה נפקות מעשית וכי אין הצדקה לסעד של ביטול הצו, למרות שאכן הוצא בשיהוי.
9. **ת"א (שלום הרצליה) 6022-09-14 אלמוני נ' מדינת ישראל** - התובע הגיש תביעה נזיקית בגין החלטותיהם של גורמי בריאות הנפש לגבי הפרופיל הנפשי שנקבע לו. בצעד תקדימי הסכים בית המשפט למחוק מכתב התביעה את הנתבעים מחיל הרפואה ולהסתפק בתביעה נגד המדינה בלבד. בהמשך נדחתה גם התביעה גופה.
10. **ו"ע 3/13 רס"ם (מיל') א.ר. נ' צה"ל** - העורר שוחרר משירות קבע בצה"ל בעילה של "תפקוד לקוי" לאחר שנקבע לו פרופיל רפואי שאינו שולל כשירות רפואית. לאחר שחרורו, נבדק העורר על ידי הוועדה הרפואית העליונה שהתאימה לו פרופיל 21, ועל כן טען כי יש לייחס לפרופיל

תחולה רטרואקטיבית, כך שיראו בו כמי שהותאם לו פרופיל 21 עובר לשחרורו ולכן זכאי לפרישה מחמת נכות. בתגובה נטען כי אין לקבל טענה זו וכי אין בהחלטת הוועדה הרפואית העליונה כדי לשנות רטרואקטיבית את החלטת הוועדה הרפואית הקודמת. לבסוף, נוכח הערות ועדת הערר נמחק הערעור.

חקיקה ופקודות הצבא

בנוסף לליווי הליכים משפטיים, עסקה מחלקת הייעוץ והחקיקה, כמדי שנה, בטיפול בהצעות חוק. קציני המחלקה טיפלו בשנת 2016 ב-269 הצעות חוק פרטיות וב-75 תזכירי חוק ממשלתיים, וכן קידמו הצעות חקיקה ביוזמת צה"ל.

בין הצעות החקיקה בהן טיפלה המחלקה ניתן למנות את דברי החקיקה הבאים:

- 1. חוק תשלום קצבאות לחיילי מילואים ולבני משפחותיהם (תיקון מס' 7), התשע"ו-2016,** אשר שינה את ההסדר לגבי תשלום קצבאות לחיילי מילואים ובני משפחותיהם;
- 2. חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 71) (איסור פרסום שם חייל שמתקיימים חקירה או תחקיר בעניינו), התשע"ו-2016,** הקובע, בין היתר, כללים בדבר איסור על פרסום שמו של חשוד או של נאשם בביצוע עבירה שנעשתה אגב פעילות מבצעית וכחלק ממנה, כל עוד לא הורשע בפסק דין חלוט;
- 3. חוק כליאתם של לוחמים בלתי-חוקיים, התשע"ו-2016,** הקובע סמכויות מיוחדות בעת הכרזה על התקיימותן של פעולות לחימה בהיקף נרחב;
- 4. חוק הכרה אזרחית בהכשרות צבאיות, התשע"ו-2016** שמטרתו ליצור מסד משפטי לעבודה בין משרדית בין צה"ל ומשרד הביטחון לבין משרדי הממשלה השונים, אשר יאפשר הכרה אזרחית בהכשרות צבאיות;
- 5. פקודת הרוקחים [נוסח חדש], התשמ"א-1981** אשר הוחלה לראשונה על המדינה, תוך החרגת פעילות מבצעית, פעילות חירום ואימון רחב היקף או היערכות לפעילות כאמור;
- 6. חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון מס' 15), התשע"ו-2016,** אשר קבע כי גופים ציבוריים, ובהם צה"ל וגופי בטחון נוספים, יחויבו במתן ייצוג הולם לאנשים עם מוגבלויות בקרב המועסקים על ידם (בצה"ל - משרתי הקבע). היעד שנקבע לייצוג ההולם בצה"ל ייגזר מסך משרתי קבע שאינם לוחמים או תומכי לחימה, וצה"ל יהיה רשאי להגדיר בפקודות הצבא מיהו משרת עם מוגבלות;
- 7. חוק רישוי שירותים ומקצועות בענף הרכב, התשע"ו-2016** המסדיר פעילות בתחום הרכב תוך החרגת שירות רכב הניתן על ידי גורמי מערכת הביטחון לרכב מבצעי או לאדם העובד או משרת במערכת הביטחון ועוסק במקצוע בענף הרכב לגבי רכב כאמור.
- 8. קציני המחלקה עסקו בשנה החולפת בתיקון פקודות חשובות, ובהן התאמת הוראת קצין רפואה ראשי לתיקון בחוק זכויות החולה המעגן את זכותו של מטופל לנוכחות מלווה בבדיקה; תיקון הפקודה העוסקת בדמי הקיום של החיילים בשירות חובה; עדכון המדיניות והפקודות העוסקות בחופשות למשרתים בשירות החובה והקבע ועוד.**

אתגרים ומגמות מרכזיים לשנת העבודה 2017

1. בשנת 2017 צפוי המשך עיסוק בסוגיות הנוגעות לשימור אופיו הממלכתי של צה"ל. קציני המחלקה ימשיכו לתרום לשמירה על אופיו הממלכתי והא-פוליטי של צה"ל בכלים משפטיים.
2. קציני המחלקה ימשיכו לפעול על-מנת לתמוך את הוצאתו לפועל של מודל הקבע העדכני, המהווה את אחד הנדבכים המרכזיים בסיכום התקציבי, במטרה להקנות לו תשתית משפטית ראויה ויציבה. לצד זאת, ולאור מגמת מעבר רוב משרתי הקבע לפנסיה צוברת ולביטוחים פרטיים, יעמיקו קציני המחלקה את העיסוק בתחומי הביטוח והפנסיה, לצורך הבטחת זכויותיהם הסוציאליות הבסיסיות של משרתי הקבע.
3. בשנת 2017 תפעל המחלקה להתקנת שורת תקנות וצווים, המתחייבים לשם יישומו של "חוק ההסדרים".
4. המחלקה תמשיך לסייע לגופי צה"ל בהיערכותם לחירום בדגש על העמקת המעורבות המשפטית בהתקשרויות לצורך זה. כך, בשנת 2017 צפויות מגמות של מיקור חוץ, קיצוץ בכוח אדם במסגרת תר"ש גדעון והתפתחויות מהירות בכלל ובעולם הסייבר בפרט, אשר יביאו לתלות גבוהה יותר של צה"ל בגורמים חוץ צבאיים. משכך, במהלך שנה זו יגבירו קציני המחלקה את הסיוע לצה"ל בניסוח התקשרויות מתאימות, תוך שימת דגש על אופן יישומן במצבי חירום.
5. קציני המחלקה יבחנו באופן יזום את דברי החקיקה בתחומי עשייתם ויבחנו את הצורך בהתאמתם לצרכי הצבא העדכניים מתוך הבנת חשיבות הטיפול האפקטיבי בחקיקה לשמירה על עצמאותו של צה"ל והסמכויות הנתונות לו, וכן על מנת להבטיח את יכולותיו המבצעיות בשגרה ובחירום.
6. קציני המחלקה ימשיכו לפעול לצד מפקדי הצבא בתחום ההתייעלות הכלכלית ויסייעו לצה"ל בתחום זה, באמצעות ליווי התקשרויות אסטרטגיות והמשך סיוע לחיסכון כספי בתחום המיסוי המוניציפאלי, האגרות השונות וייצוג עמדת צה"ל בהליכים משפטיים.
7. קציני המחלקה ימשיכו לעסוק בשילוב צה"ל בקידום ההיערכות הלאומית להגנת מרחב הסייבר, תוך התייחסות להצעות חקיקה רלוונטיות, ביסוס סמכויות צה"ל והמשך שיתוף הפעולה עם הרשות הלאומית להגנה בסייבר.

מחלקת היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון

דברי פתיחה

שנת העבודה 2016 התאפיינה בהמשך מגמת ההסלמה במצב הביטחוני באזור יהודה ושומרון, אשר חייבה את קציני המחלקה בכלל ומערך היועצים המשפטיים לחטיבות בפרט, להגביר את הליווי המשפטי בתחום האופרטיבי.

בצד העשייה הביטחונית, לרבות היערכות להתרחשויות אפשריות שונות בעקבות ההסלמה, קודמו השנה עבודות מטה רבות בתחום האזרחי, אשר הניבו דברי חקיקה, מחקרים משפטיים וחוות דעת עקרוניות בנושאי מקרקעין, תכנון ובנייה, שימוש בכלים מינהליים במסגרת אכיפת החוק ועוד.

כך כמדי שנה, נדרשה המחלקה להתמודד עם מאות הליכים משפטיים, בתחומים רבים ומגוונים, כאשר ברובם המכריע התקבלה עמדת המדינה ע"י בתי המשפט. בכלל זה, ניתנו מספר פסקי דין חשובים ע"י בית המשפט העליון בתחומי העיסוק של המחלקה.

בין היתר, ניתן פסק דין בתחום התכנון והבנייה, אשר חידד את חובת המפקד הצבאי לפעול בהתאם לאחריותו לשמור על מקרקעין פרטיים של התושבים המוגנים באזור מפני השתלטות עליהם. כמו-כן, ניתנו פסקי דין חשובים בתחום המקרקעין, ביחס לחיסיון מרשם המקרקעין, בתחום חופש המידע באיו"ש וכן בתחום המחצבות. זאת, לצד עתירות בנושאים ביטחוניים והליכים אזרחיים ומינהליים אחרים הנוגעים לשלל הנושאים המטופלים על ידי המנהל האזרחי, בליווי מחלקת יועמ"ש איו"ש.

נבקש להדגיש את העבודה הרבה שנעשתה בקידום הצעות חקיקה רבות. כך למשל בתחום האזרחי קידמו קציני היחידה תיקוני חקיקה בנושאי אכיפה, חשמל, חציבה, מעברים, ועוד.

מגמות מרכזיות

1. ייעוץ משפטי אופרטיבי - במהלך השנה ובפרט אגב אירועי ההסלמה וגל הטרור באיו"ש, המשיכה המחלקה ללוות את הפעילות המבצעית של כוחות הביטחון הפועלים באזור יהודה ושומרון. בכלל זה, ניתן ייעוץ משפטי להפעלת סמכויות ביטחוניות ומנהליות מגוונות, החל מהטלת מגבלות תנועה, סגירת שטחים ובתי עסק, תפיסה והחרמה של מחרטות, כספים ואמצעים אחרים ששימשו לפח"ע, לטרור ולהסתה, וכלה בליווי של הריסת בתי מחבלים מכוח תקנה 119 לתקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945. זאת, לצד ייעוץ שוטף בהיבטים השונים הנוגעים להוראות הפתיחה באש באזור.

2. אכיפת החוק באזור יהודה ושומרון - גם בשנה זו הושם דגש על פעילות אכיפת החוק בפרט ביחס לעבריינות על רקע אידיאולוגי. במסגרת זו, המשיכה הנקיטה בצווים מנהליים כלפי אזרחים ישראלים אשר מסכנים את בטחון האזור.

3. **לגיטימציה והסברה** - המחלקה פעלה בשנה האחרונה, בצוותא עם מחלקות אחרות בפרקליטות הצבאית, לשם גיבוש מענה לדו"חות גופי האו"ם ומוסדותיו, ארגוני זכויות אדם, וכן בכל הנוגע לתלונות ופניות בקשר לפעילות צה"ל בכלל ופעילות פקמ"ז והמנהל האזרחי בפרט.
4. **תכנון ובנייה** - בשנה האחרונה המשיכה המחלקה במתן ייעוץ משפטי לגורמי הפיקוח והאכיפה בתחום התכנון והבנייה, תוך ליווי מאות עתירות במגזר הישראלי ובמגזר הפלסטיני כאחד. נציין, כי בשנה זו הוכפל מספר העתירות שנושאן בניה בלתי חוקית במגזר הפלסטיני.
5. **פינוי המאחז עמונה** - במהלך השנה, ובאופן מרוכז בחודשיה האחרונים, עסקה המחלקה בליווי המנהל האזרחי והגורמים הביטחוניים בהיערכות למימוש פסק הדין בבג"ץ 9949/08 **מרים האמד נ' שר הביטחון**, אשר הורה על פינוי המאחז הבלתי חוקי "עמונה" עד ליום 25 בדצמבר 2016, ובליווי הליכים שנקטו במסגרת העתירה.
6. **תיקוני חקיקה בתחום הביטחוני ובתחום האזרחי** - בשנה האחרונה קודמו עשרות דברי חקיקה, במגוון תחומים פליליים ואזרחיים. בתוך כך, קודמה חקיקה רבה הנוגעת לדיני התכנון והבנייה, רישומי המקרקעין, חשמל, מעברים, מחצבות ועוד, אשר חלקם הבשיל לכדי חתימה, כמפורט בנספח. עוד קודמו תיקונים חשובים ביחס לסדרי הדין בהליכים פליליים בבתי המשפט הצבאיים.
7. **הגנת הסביבה** - השנה החולפת התאפיינה בעיסוק נרחב בתחומי הגנת הסביבה. בהקשר זה, ראויה לציון ההתמודדות עם סוגיית מפגעים שמקורם בשטחי הרש"פ, אשר זולגים לשטח C ולשטחי מדינת ישראל. במסגרת זו, אף בוצעה לראשונה אכיפה אזרחית ע"י המינהל האזרחי נגד מפחמות שפעלו בשטח B, נוכח המפגע הסביבתי הקשה שגרמה פעילותן.
8. **זכויות במקרקעין** - כמדי שנה, נדרשה המחלקה לשלל סוגיות הקשורות לקביעת זכויות במקרקעין, בהן: ליווי הטיפול בסכסוכי קרקעות; גיבוש התייחסות בנוגע לחוות דעת צוות ההסדרה הממשלתי בנוגע להיבטי מקרקעין של הסדרת ההתיישבות באיו"ש, כגון מתווה נכסי נפקדים; מתן המלצות ביחס לרישיונות ולהיתרי עסקה; סוגיות העולות ממרשם המקרקעין; וסיווגם של מקרקעין.
9. **תנועת אוכלוסין** - בשנה החולפת טופלו למעלה מ-500 עתירות, שעניינן בקשות פלסטיניים לכניסה לישראל לצרכים שונים, סוגיות של תושבות ומעמד באיו"ש, השתקעות תושבי עזה באיו"ש, כניסת זרים, יציאה לחו"ל ומעבר בין האזור לרצועת עזה.
10. **חופש מידע** - המחלקה המשיכה ללוות משפטית את גורמי מתפ"ש, מנהא"ז ופיקוד מרכז, המטפלים בבקשות ועתירות חופש מידע. כמו כן, המחלקה קיימה עבודת מטה לבחינת כלל ההיבטים הנוגעים לתחולת ההסדרים בעניין חופש המידע באזור.
11. **גדר הביטחון** - גם השנה המשיכה מחלקת יועמ"ש איו"ש ללוות את ההליכים המשפטיים הנוגעים להקמת גדר הביטחון, וניכר גידול מסוים בטיפול בתובענות כספיות ובדרישות להסטת תוואי הגדר. כן הוחל בשנה זו מיזם-הרצה לשם מימושם של צווי איסור בניה בסמוך לתוואי המכשול הביטחוני. בנוסף, המחלקה נטלה חלק בעבודת מטה לתיקון של קפ"ק מרחב התפר.

1. **בג"ץ 826/16 חוסין חטיב נ' ראש המינהל האזרחי באיו"ש** - עתירה זו עסקה בדרישה לחבר לחשמל את הכפר דאהר אל מאלח, שהוקם לפני כניסת כוחות צה"ל לאזור בשנת 1967. בית המשפט הורה על מחיקת העתירה, בהתאם לעמדת המדינה, מבלי שניתנה הוראה על חיבור הכפר לחשמל טרם הסדרתו התכנונית, למעט שבעה מבנים אשר נבנו טרם כניסת כוחות צה"ל לאזור.
2. **בג"ץ 375/14, בג"ץ 2778/14 הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים נ' המועצה האזורית מגילות** - בפסק הדין, בג"ץ קיבל את עתירת המפקד הצבאי והרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים, והכיר בחסינות המפקד הצבאי ונציגיו המוסמכים מתשלום ארנונה לרשויות המקומיות, בהתאם לפטור מכוח סעיף 3(ב) לפקודת מסי העירייה והממשלה (פיטורין). מדובר בפסק דין תקדימי שהכיר לראשונה בחיסיון שניתן למפקד צבאי, על שלוחותיו, בפן האזרחי ולו השלכות על ניהול תקציב הביטחון.
3. **בג"ץ 7292/14 עלי מוחמד עיסא מוסא נ' שר הביטחון** - בעתירה זו ביקשו העותרים כי בית המשפט העליון יורה על מימוש צווי הריסה שהוצאו ביחס ל-17 מבנים בלתי חוקיים במאחז "נתיב האבות" הסמוך לשוב אלעזר, אשר נבנו על מקרקעין פרטיים. בפסק דינו הוציא בית המשפט העליון צו מוחלט המורה על קבלת העתירה והמחייב את המדינה לממש את צווי ההריסה עד חודש מארס 2018.
4. **בג"ץ 970/14 מוסא פרח מוסא חדיד, ר' עיריית רמאללה נ' המפקד הצבאי** - העתירה עסקה בפתיחתו של מחסום ה-DCO (מחסום הסמוך לבית-אל ולרמאללה) לתנועה חופשית של האוכלוסיה הפלסטינית. לאחר שהמדינה הציגה בפני בית המשפט העליון את המצב הביטחוני המורכב בעת הזו, אשר אינו מאפשר קידום תכניות לשיפור תשתיות התחבורה באזור המחסום או פתיחתו לתנועה חופשית, המליצו שופטי בית המשפט העליון על מחיקת העתירה וכך פעלו העותרים.
5. **בג"ץ 5964/15 עמותת הפורום לישראל ירוקה נ' ראש המנהל האזרחי** - בעתירה נטען כי מספר מחצבות פלסטיניות הפועלות באיו"ש פועלות באופן בלתי חוקי (בין היתר נוכח היעדרה של תכנית סטטוטורית בתוקף, היעדרו של רישיון חציבה תקף ונוכח פגיעה סביבתית המתבטאת בפגיעה בצומח ובזיהום אוויר ומי-תהום ועוד). בית המשפט קיבל את עמדת המדינה ודחה את העתירה על הסף נוכח השיהוי הכבד בהגשתה, עוד נקבע כי מדיניות המנהל האזרחי במתן רישיונות החציבה ושיקול הדעת העומד ביסודה, מושתתים על נימוקים ענייניים וראויים.
6. **בג"ץ 1960/16 המועצה המקומית נבי אליאס נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש** - העתירה תקפה את התכנית להקמת כביש עוקף נבי אליאס וצו ההפקעה שהוצא לשם כך. בית המשפט העליון קיבל את עמדת המדינה, לפיה התכלית הבטיחותית היא שעמדה בבסיס ההחלטה על סלילת הכביש העוקף ודחה את העתירה.
7. **רע"א 2505/16 אנג'ל נ' המנהל האזרחי ובג"ץ 6870/14 רגבים נ' רמ"א** - שני ההליכים עסקו בבקשה לעיין במרשם המקרקעין החסוי באזור. ההליך הראשון עסק בבקשת תושבי המאחז

"מצפה כרמים" לעיין במרשם לצורך גילוי זהות בעלים הרשומים במקרקעין באזור. ההליך השני עסק בבקשת עמותת "רגבים" לקבל העתקים מנסחי רישום המקרקעין הסובבים את היישוב פסגות באמצעות בקשת חופש מידע. בית המשפט קיבל את עמדת המדינה וקבע כי הוראות הצו בדבר עיון במרשמים חלות באופן אקטיבי על הבקשה לעיון שהייתה תלויה ועומדת במועד חקיקת הצו, ואין להתערב בהחלטה שהתקבלה בעניין שכן בקשת העותרים אינה עומדת בתנאים הנזכרים בצו. כמו כן, נקבע כי בית המשפט לעניינים מינהליים אינו מוסמך לקיים ביקורת שיפוטית על החלטות המנהל האזרחי בבקשות חופש מידע.

8. בג"ץ 2676/09 אבו קמל נ' הממונה על הרכוש הממשלתי - עתירה על החלטות ועדת העררים בתשעה עררים, שעניינם ההכרזה על השטח ב"גבעת העיטם" כרכוש ממשלתי. בית המשפט העליון המליץ לצדדים לשקול להחזיר את הדיון לוועדת העררים תוך דרישה מן העותרים להעביר עזרים עליהם סימון ברור של תוואי השטח. חרף הזדמנויות רבות שניתנו לעותרים להעביר סימון כאמור לא הועבר כזה ובית המשפט העליון הורה על דחייתה של העתירה.

9. בג"ץ 1292/14 סעיד חמידאת נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש - בעתירה ביקשו העותרים לקבוע כי הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 36) (יהודה והשומרון) (מס' 1732), התשע"ד-2013, אשר קבע כי בתי המשפט הצבאיים באזור נעדרים סמכות לדון בצווי החרמה הנחתמים על ידי מפקד פיקוד מרכז, בטל. בית המשפט קיבל את עמדת המדינה ודחה את העתירה, עם זאת, נקבע כי יש מקום לקביעת פורום של השגה או ערר על החלטות החרמה, בטרם יובאו בפני בג"ץ. בהמשך לכך, הוחלט להקים ועדה מקצועית אשר תדון בהשגות לאחר תפיסת הרכוש, ותבחן את סמכות התפיסה ואת היתכנות החרמה.

10. בג"ץ 4264/14 דאוד נ' המפקד הצבאי - עניינה של עתירה זו בדרישה לקבלת פיצוי בגין ביצוע פעולה צבאית (הריסת המשתלות השייכות למבקשים באזור קלקיליה). טענת המדינה בהליך הייתה כי הפעולה שבה נהרסו המשתלות הייתה באופן מובהק "פעולה צבאית שבוצעה מתוך צורך צבאי", ועל כן, ראוי להכיר בפעולה כ"פעולה מלחמתית" שאין לתבוע בגינה נזיקין. במהלך ההליכים שהתנהלו הבהירו שופטי בית המשפט העליון כי ראוי למצוא נתיב למתן פיצוי כלשהו לעותרים. בהתאם לכך, הודיע המפקד הצבאי כי יאפשר לעותרים לפנות מחדש לקמ"ט התובענות במינהל האזרחי לשם בחינת בקשתם לפיצוי לגופה, וזאת לפני משורת הדין. הודעת המדינה התקבלה על ידי בית המשפט וההליך הועבר לטיפול קמ"ט התובענות שבמנהל האזרחי. הדיון בתיק זה טרם הסתיים.

11. בג"ץ 3240/15 ראש מועצת ענאתא נ' מפקד כוחות צה"ל - בעתירה זו ביקש העותר לבטל חלקים מתוך הפקעת המקרקעין עבור היישוב מעלה אדומים, כפי שבוצעה בשנת 1975, ולתקן בהתאם את תחום השיפוט של המועצות הישראליות ביחס לשטח. בתשובת המדינה נטען כי דין העתירה להידחות מחמת שיהוי ניכר בהגשתה ואף לגופו של עניין, לפי הדין המקומי החל באזור, ולאור בחינה שנערכה ביחס לשאלת מימוש ההפקעה בהתאם לייעודה. העיסוק בעתירה זו יימשך בשנת העבודה 2017.

12. עת"מ 37527-07-14 יש דין נ' המנהא"ז - בעתירה זו, לבית המשפט המחוזי, ביקשו העותרים לקבל לידיהם מידע רב אודות פעילות המינהל האזרחי בתחום הארכיאולוגיה באיו"ש, מכוח

חוק חופש המידע. בתשובה נטען כי למסירת חלק ניכר מהמידע המבוקש עשויות להיות השפעות מרחיקות לכת על המחקר הארכיאולוגי באיו"ש, על יחסי החוץ של מדינת ישראל במשא ומתן עם הפלסטינים (לרבות השלכות על טענות בעניין אופן יישום הסכם הביניים), ועל הקניין הרוחני והזכויות האקדמיות של הארכיאולוגים הפועלים באזור. בית המשפט המחוזי קיבל את טענות המדינה בעניין ודחה את רוב העתירה, תוך שהוא מחייב את המינהל האזרחי למסור רק חלק מצומצם מהמידע שהתבקש.

אתגרים ומגמות להמשך

- 1. ליווי משפטי של הפעילות האופרטיבית של הכוחות באיו"ש** - גם בשנת 2017 יידרשו קציני המחלקה ללוות את פיקוד המרכז בהיערכות לתרחישי הסלמה אפשריים והטמעת חובות המפקד הצבאי בפקודות המבצעיות ובפעילות המבצעית בהתאם לדרישות הדין, תוך יישום הלקחים שעלו בעבר.
- 2. המערכה בטרור** - בשנת 2017 צפויה המחלקה להידרש להמשך פיתוח כלים משפטיים במסגרת המערכה בטרור, ובכלל זה ייבוא כלים ממערכות דינים מקבילות, תוך העמקת שיתוף הפעולה עם הרשות להלבנת הון וגופי אכיפה נוספים. כן מתוכננת הפעלתו של פורום סיכול טרור משפטי, בהשתתפות פרקליטות איו"ש וגורמים צבאיים וביטחוניים רלוונטיים.
- 3. תכנון ובנייה** - להערכת מחלקת יועמ"ש איו"ש, בשנה הקרובה תימשך מגמת הגידול בעתירות בתחום הבנייה הבלתי חוקית במגזר הפלסטיני ובמגזר הישראלי כאחד, לצד קידום הסדרת מקבצי הבניה הישראליים, בהתאם לדרישות הדין. לאור זאת, ייעשה מאמץ לפעול לתעדוף הטיפול בעתירות ולהרחבת סל הכלים המשפטיים (כגון צווי תיחום) להתמודדות עם תופעת הבניה הבלתי חוקית. כמו כן, צפוי להימשך האתגר בטיפול בעתירות המערבות טענות ביחס להיעדר תכנון עבור המגזר הפלסטיני.
- 4. חקיקה בתחום הביטחוני ובתחום האזרחי** - נוכח הגידול בהיקף האוכלוסייה האזרחית הישראלית בשטחי C והדרישה הגוברת להחיל בתחומי היישובים חקיקה ישראלית, המחלקה צפויה לעסוק בתחום זה גם בשנה הקרובה. זאת, לצד המשך עיסוק נרחב בחקיקת הביטחון.
- 5. אכיפה אזרחית** - בשנת 2017 צפויה המחלקה לעסוק בפיתוח כלי אכיפה אזרחיים לעבירות כלכליות וסביבתיות הנוגעות להכנסת פסולת, גזם, פריטים דו שימושיים וכדומה לתחומי האזור, במטרה להגביר את אפקטיביות האכיפה בתחומי הרגולציה האזרחית.
- 6. מקרקעין** - הטיפול בסכסוכי קרקעות הוא נדבך משמעותי בשמירה על שלטון החוק באזור ובבסיסו החובה לשמור על זכויות קניין, ומניעת התדרדרות של סכסוכים משפטיים לאלימות. בשנת 2017, המחלקה צפויה להמשיך את הטיפול במספר הליכים משפטיים מורכבים, כמו גם בדרישה לקביעת קריטריונים לשימוש בצו השימוש המפריע כנגד פלישה לאדמות פרטיות. כן, תידרש המחלקה לבחינה של צו החיסיון למרשם המקרקעין לאור פסיקת בתי המשפט בהליכים שהוזכרו לעיל.
- 7. הסדרת ההתיישבות באיו"ש** - בשנת 2017 צפויה המחלקה להמשיך ולהידרש לסוגיות שונות שעניינן הסדרת ההתיישבות ישראלית באיו"ש, ובכלל זה בתחום הסדרת דרכי גישה ליישובים, השתכללות צווי תפיסה לשם בניה אזרחית, קריטריונים להפעלת צוות "קו כחול" ועוד.

- בלמ"ס -

8. **תנועות אוכלוסין, תפר ומעברים** - המחלקה תמשיך ללוות את העיסוק הנרחב הצפוי גם בשנה הקרובה בנושא תנועות אוכלוסין ומעבר טובין בין איו"ש לישראל, וכן את העיסוק במרחב התפר ו"משטר ההיתרים".

דברי פתיחה

ייעודה של מחלקת הדין הבין-לאומי (דבל"א) הוא לסייע לצה"ל להשיג את יעדיו בהתאם לדין, באמצעות מתן ייעוץ משפטי מקצועי, זמין ורלוונטי, בתחומי הדין הרלוונטיים לצה"ל ובראשם הדין הבין-לאומי; באמצעות הטמעת כללי הדין הבין-לאומי המחייבים בצה"ל; ובאמצעות השפעה על פרשנות והתפתחות כללי הדין הבין-לאומי הרלוונטיים, והסברה משפטית.

עיסוקה המרכזי של המחלקה הוא מתן ייעוץ משפטי שוטף לגופי צה"ל, בדגש על היבטי הדין הבין-לאומי. בכלל זה, ניתן על ידי קציני המחלקה ייעוץ משפטי למטה הכללי על אגפיו, לפיקוד הצפון, לפיקוד הדרום, לחיל האוויר, לחיל הים ולמפקדת תיאום הפעולות בשטחים, בתחומי המשפט הבין-לאומי בכלל ודיני הלחימה בפרט. במסגרת זאת נבחנים, בין היתר, ההיבטים המשפטיים של תכניות והוראות מבצעיות, וחוקיותן של מטרות המתוכננות לתקיפה. בנוסף, המחלקה אמונה על הפעלתו של מערך הייעוץ המשפטי-האופרטיבי, שהקצינים הנמנים עליו, בשירות סדיר ובמילואים, מספקים ייעוץ משפטי לגופים המבצעים בצה"ל בהיבטים הנוגעים להפעלת הכוח, מדרג האוגדה, בתרגילים ובאירועי לחימה.

בנוסף, המחלקה מספקת ייעוץ משפטי בתחומים הקשורים לזירה הפלסטינית, לסייבר, לשימוש ולפיתוח של אמצעי לחימה, לפעילות צה"ל בים, לטיפול בעצורים בלחימה, לקשרי החוץ ולשיתוף הפעולה של צה"ל עם צבאות זרים, ולקישור הצבאי עם מדינות שכנות וכוחות שמירת השלום באזורנו.

המחלקה נוטלת חלק בתהליכים בזירה הבין-לאומית העוסקים בפיתוח, בפרשנות וביישום היבטים בדיני הלחימה הרלוונטיים לפעילות המבצעית של צה"ל, ומקיימת שיח עם מקבילים ומומחים למשפט בין-לאומי בסוגיות אלו. זאת, על מנת לשקף לבני השיח את האתגרים המבצעיים עימם מתמודד צה"ל ואת ההיבטים הנוגעים ליישום דיני הלחימה במציאות מורכבת זו.

מעבר לכך, המחלקה מסייעת בהתמודדות בזירה הבין-לאומית עם האתגרים שמציבה למדינת ישראל המערכה המשפטית-המדינית, אשר התעצמה בעקבות מבצע "צוק איתן", בנושאים בעלי נגיעה לצה"ל.

עיסוקים מרכזיים בשנת 2016

1. מתן ייעוץ משפטי בתחום המבצעי לאגפי המטכ"ל השונים, לפיקודים ולחלק מהאוגדות המרחביות, בהיבטים רלוונטיים הנוגעים להפעלת הכוח, לרבות ביחס לתוכניות האופרטיביות בגזרות השונות, לפקודות ולהוראות המבצעיות, לכללי הפתיחה באש, להוראות המקצועיות (למשל, לעניין כללי השימוש באמצעי לחימה שונים) וכיו"ב. בין היתר, המחלקה סיפקה ייעוץ משפטי מקיף לגורמי חיל הים ביחס למבצע אשר במסגרתו תפס חיל הים את האנייה "זייטונה", אשר נוסעיה ניסו להפר את הסגר הימי החל על רצועת עזה.

2. השתתפות בתרגילים ובהיערכות לחירום בכלל היחידות הרלוונטיות, מרמת האוגדה ומעלה.
3. מתן ייעוץ משפטי בסוגיות הנוגעות למסתננים לישראל ולמבקשי טיפול רפואי על רקע הומניטארי, בגזרות השונות.
4. סיוע למאמץ הלאומי והצה"לי בהתמודדות עם אתגרי המערכה המשפטית-המדינית בזירה הבין-לאומית, בשיתוף עם משרדי הממשלה הרלוונטיים. מערכה זו, המתנהלת נגד מדינת ישראל ונציגיה זה מספר שנים, התעצמה בעקבות מבצע "צוק איתן". היא כוללת ניצול לרעה של כלים מדיניים, משפטיים, או מעין-משפטיים על-מנת לפגוע בלגיטימציה של הפעילות המבצעית של צה"ל ולהצר את מרחב הפעילות המבצעית שלו, וכפועל יוצא מכך להגביל את יכולתו לממש באופן אפקטיבי את אחריותו להגן על ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה. במסגרת זו, המשיכו בשנה החולפת גורמים פלסטיניים ותומכיהם לפעול לקידום הליכים פליליים נגד גורמים ישראלים בדרג הצבאי ובדרג המדיני בפני בית-הדין הפלילי הבין-לאומי.
5. השתתפות בכנסים ובמפגשים בין-לאומיים במטרה לקדם את האינטרס והעמדות של מדינת ישראל בתחום דיני הלחימה, ולהשפיע על הפרשנות וההתפתחות של דינים אלה. בין היתר, השתתף נציג המחלקה במפגש מומחים שעסק בפרשנות עיקרון המידתיות שבדיני הלחימה.
6. הצגת עמדות צה"ל במסגרת מפגשים עם מדינות וגופים בין-לאומיים, לרבות, במפגש מדינות בנושא אמנת כלי הנשק הקונבנציונאליים (CCW), במפגשים שכונסו ביוזמת הצלב האדום הבין-לאומי בעניין האפשרות להקים מנגנון בין-לאומי חדש שיעסוק בציות לדיני הלחימה, ובמפגש תקופתי של ועדת האו"ם המפקחת על יישום האמנה נגד עינויים (CAT).
7. ליווי יוזמות בזירה הבין-לאומית בנוגע ליישום הדין הבין-לאומי במרחב הסייבר, תוך קיום שיח שוטף עם גורמי צה"ל ומשרדי ממשלה רלוונטיים. זאת, מתוך מטרה לקדם את העמדות של מדינת ישראל בכל הנוגע לפרשנות הדין הבין לאומי במרחב זה.
8. ייעוץ משפטי בתחומים מגוונים הקשורים להסכמים המדיניים בין ישראל והפלסטינים, ובתוך כך ליווי תהליך הגיבוש והמימוש של הסכמות שונות שגובשו בין ישראל והרשות הפלסטינית בתחומי החשמל, המים, הדואר והתקשורת.
9. ליווי משפטי של עיצוב ויישום מדיניות התנועה של סחורות ושל אנשים בין רצועת עזה לבין ישראל, בשים לב לעמדת מדינת ישראל ביחס למעמדה המשפטי של הרצועה כשטח שאינו מצוי בתפיסה לוחמתית, אך שיש למדינת ישראל חובות מסוימות ביחס לתושביו, בהתאם לפסיקת בג"ץ. בתוך כך, המחלקה ליוותה את המאמצים לסייע בשיקום התשתיות והכלכלה ברצועת עזה, תוך פיקוח וצמצום הניסיונות להברחת טובין לרצועת עזה לצורך התעצמות הצבאית של ארגוני הטרור הפלסטינים. כך למשל, המחלקה סייעה בגיבוש עמדת המדינה בבג"ץ 3023/15 אקס אוברסיז' נ' שהב"ט, בו אישר בית המשפט העליון את המסגרת המשפטית לתפיסה והחרמה של טובין מוברחים לרצועת עזה. כמו-כן, מלווה המחלקה את הטיפול בעתירות לבתי-המשפט בישראל שעניינן כניסת תושבי רצועת עזה לישראל, לרבות לצורך מעברם לאיו"ש, וכן יציאת ישראלים לרצועת עזה.

10. ייעוץ משפטי הנוגע ליישום ההיבטים הביטחוניים והצבאיים של הסכמי השלום עם מצרים ועם ירדן, הסכם הפרדת הכוחות בין ישראל לבין סוריה והחלטות מועצת הביטחון השונות בעניין סוריה ולבנון.

11. ליווי משפטי של שיתוף הפעולה של כלל הגופים והזרועות בצה"ל עם צבאות זרים, לרבות בכל הנוגע לגיבוש הסכמי מעמד כוחות (SOFA) עם יוון וקפריסין; לתרגילים ולאימונים משותפים בהם השתתף צה"ל, בארץ ובחו"ל, ולשילוב חניכים זרים בקורסים ובהכשרות בצה"ל.

12. העברת הרצאות ותדרוכים בנושאים הנוגעים ליישום דיני הלחימה בעימותים מזוינים נגד ישויות לא-מדינתיות כדוגמת ארגוני הטרור, לקהלי יעד שונים מחוץ לצה"ל, בארץ ובחו"ל, כגון משלחות ממוסדות אקדמיים בחו"ל שביקרו בישראל, נספחים זרים, נציגי מכוני-מחקר בארצות-הברית ובאירופה ועוד.

אתגרים ומגמות מרכזיים לשנת העבודה הבאה

- 1.** היערכות ללחימה בזירות השונות, בהתאם להתפתחויות האזוריות.
- 2.** ליווי המערכה המשפטית-מדינית על זירותיה השונות (לרבות באמצעות ניסיונות לקדם הליכים משפטיים נגד גורמים ישראלים בדרג המדיני ובדרג הצבאי בהקשר של פעילות מבצעית), יחד עם משרדי הממשלה השונים.
- 3.** המשך ליווי תהליכים בין-לאומיים קיימים וחדשים, היכולים להשפיע על פרשנות הדין הבין-לאומי (בדגש על דיני המלחמה) בהקשרים שונים בעלי רלוונטיות לצה"ל.
- 4.** היערכות לתפניות אפשריות בזירה הפלסטינית, הן בהקשר של רצועת עזה והן באזור יהודה והשומרון.

דברי פתיחה

בית הספר למשפט צבאי הוא המרכז המקצועי בצה"ל להדרכה בתחומי המשפט הצבאי, עבור כלל הצבא ועבור קציני הפרקליטות הצבאית. כמו כן, בית הספר אמון על הפיקוח המשפטי בתחום הדין המשמעתי ועל גיבוש המלצות בעניין בקשות חנינה לנשיא המדינה.

כקודמתה, גם שנת 2016 התאפיינה בתנופת עשייה בכלל תחומי העיסוק של בית הספר. זאת, לצד יישומם של שינויים ארגוניים שנערכו במסגרת התכנית הרב שנתית "גדעון", בעקבותיהם צומצמו מספר תקני הקבע בבית הספר.

במהלך שנת 2016 העבירו קציני בית הספר למעלה מ-500 שעות הדרכה למפקדים בצה"ל במסגרת עשרות הכשרות וימי עיון, בהם השתתפו למעלה מ-8000 מפקדים. בפרט, חל גידול משמעותי בהיקף ההכשרה בדיני הלחימה.

בית הספר המשיך לשקוד על פיתוח ההכשרה המשפטית והרחבתה בהיבטים הנדרשים לצה"ל. במסגרת זו, פותחה לומדה חדשה להכשרת קצינים בדין המשמעתי והחל פיתוחה של לומדה חדשה להכשרת מפקדים בדיני לחימה. כמו כן, תוצריה של עבודת המטה בנושא ההכשרות הנדרשות למפקדים בתחום דיני הלחימה עוגנו בהוראת אמ"ץ מחייבת ונמשכה עבודת המטה לעדכון פקודת הדין המשמעתי.

בד בבד, בית הספר המשיך לקיים את ההכשרות המרכזיות לבעלי התפקידים בפרקליטות הצבאית. כמו כן, נערכו בבית הספר הכשרות משפטיות לחיילי וקציני המשטרה הצבאית וקורס הרשמות של יחידת בתי הדין הצבאיים.

מגמות עיקריות בשנת העבודה 2016

1. דין משמעתי וחנינות

א. **הפקת השתלמות ממוחשבת בנושא הדין המשמעתי** - בשנה זו עמל בית הספר, בסיוע יחידת הבי"ט, על הפקת לומדה אינטראקטיבית ממוחשבת אשר עתידה להחליף את ההשתלמויות הפרונטאליות הנערכות כיום. הלומדה תאפשר למידה עצמית של הדין המשמעתי, בהתאם לקצב האישי של כל קצין, במחשבו האישי ובזמנו הפנוי. בנוסף, בית הספר גיבש מבחן מסמך עדכני וממוחשב שיבצעו הקצינים עם סיום הלומדה.

ב. **עדכון פקודת הדין המשמעתי** - בשנה זו שקד בית הספר על בחינת פקודת המטכ"ל המסדירה את כללי הדין המשמעתי בצה"ל ועל גיבוש הצעות לתיקונה. ההצעה תקודם בשנת 2017.

ג. **הליכים משפטיים** - בית הספר ליווה שתי עתירות שהוגשו לבג"ץ בעניין הליכים משמעותיים שקוימו בצה"ל:

I. בג"ץ 7799/16 **פלוני נ' סגן הפצ"ר** - עתירה בעניינו של מועמד לשירות הביטחון שביקש להורות על שחרורו ממחבוש, אליו נידון נוכח סירובו להתייצב לשירות הצבאי, בשל פגמים שונים שנפלו לטענתו בהליך ולאור מצבו הנפשי הקשה. העתירה הוגשה יום לאחר שהעותר הגיש בקשה להמתקת עונשו. בקשת ההמתקה נדונה על ידי ראש אכ"א כשלושה ימים לאחר מכן, ובכך העתירה התייתרה. בקשת העותר לפסיקת הוצאות לטובתו נדחתה.

II. בג"ץ 8498/16 **א.ס. נ' הפרקליט הצבאי הראשי** - עתירה של חייל שביקש לבטל הליך משמעותי בו הורשע בגין אובדן ציוד צבאי רב שהיה אחראי לו כסמל צוות, זאת, בין היתר, בשל פגמים שונים שנפלו לטענתו בהליך ובשל היעדר אשמתו. המדינה הגישה את תגובתה לעתירה וההליך עודנו מתנהל.

ד. **טיפול בבקשות חנינה** - בשנת 2016 גיבש בית הספר 40 חוות דעת לבקשות חנינה והקלה בעונש: 31 חוות דעת למחיקת רישום פלילי, 4 חוות דעת לבקשות חנינה שעניינן הקלה בעונש וכן 5 חוות דעת לבקשות הקלה בעונש. בקשות שעניינן הרשעות בבית משפט אזרחי, הוגשו לוועדה בראשות קצין החינוך הראשי (ועדת הקח"ר). מתוך 81 בקשות שהוגשו, 35 חיילים עמדו בתנאים המקדמיים להעלאה לוועדה.

2. הכשרות

א. **הכשרות מפקדים דיני לחימה** - בית הספר בנה מערכי לימוד המבוססים על התאמת תוכן ההכשרה ואופייה לקהל היעד. זאת, באמצעות ניתוח אירועי אמת ולקחים העולים מהם, מתן דגש על ניהול סדנאות ותרגול, פיתוח אמצעי הסברה כגון מקראות ייעודיות וגיבוש מבחנים מתאימים.

בשנת 2016 העבירו קציני בית הספר הרצאות בנושא דיני לחימה למפקדי צה"ל במסגרת מגוון הכשרות, בכלל זרועות צה"ל ובגופים רלוונטיים נוספים. כמו כן, העבירו קציני בית הספר שני קורסים אקדמיים - במכללה לפיקוד טקטי ובקורס חובלים. יתר על כן, הושלמה השתלבות בית הספר בחמש השלמות הקצונה הקרביות ובמספר הכשרות מרכזיות נוספות למפקדים במערך הלוחם ותומך הלחימה.

ב. **כתיבת הוראת אמ"ץ-תוה"ד** - בנובמבר 2016 הסתיימה עבודת מטה להסדרת אופן הטמעת דיני הלחימה בתכנית ההכשרות של הקצונה בצה"ל, שבוצעה בשילוב בית הספר, ופורסמה הוראת אמ"ץ תוה"ד 'לימוד תחום דיני הלחימה בהכשרות הקצונה בצה"ל'.

ג. **פיתוח לומדה בנושא דיני לחימה** - בשנת 2016 החל פיתוחה של לומדה בנושא דיני לחימה אשר תשמש להעברת תכנים ולהטמעת הידע בתחום זה למפקדי צה"ל ולחייליו במערכי התמרון, המודיעין והאש, באופן אינטראקטיבי ובאמצעות ניתוח אירועים. הלומדה תושלם ותוטמע בשנת 2017.

ד. **הכשרת משפטנים** - בית הספר המשיך לשמש בשנה החולפת מוקד ידע של הפרקליטות הצבאית בתחום ההדרכה. כך למשל, פרסם בית הספר מנחים תורתיים עבור מי שנבחר

להוציא לפועל או לפקד על הכשרה, הכין והכשיר את סגלי הקורסים וליווה אותם גם במהלך ההכשרה עצמה.

הכשרות ופרסומים מרכזיים משנת העבודה 2016

1. הכשרת קציני וחיילי הפרקליטות הצבאית -

א. בשנת 2016, עברו לראשונה עתודאי הפרקליטות החוזרים לשירות **שבוע הכנה** בבית הספר למשפט צבאי, לפני היציאה לקורס הקצינים בבה"ד 1. שבוע זה סייע להם להסתגל למערכת הצבאית והקל על המעבר שלהם למערכת הצבאית.

ב. כמדי שנה, התקיים בבית הספר **קורס קצינים משפטיים** (קמ"שים), המהווה את השלמת הקצונה עבור העתודאים. השנה, הקורס היה גדול במיוחד וכלל עשרות צוערים.

ג. בבית הספר התקיימה **השתלמות מנהיגות, פיקוד וניהול עבור סרנים בפרקליטות**. ייחודה של השתלמות זו בכך שאיננה כוללת תכנים משפטיים, אלא נועדה להעשיר את הקצינים בעולמות תוכן החורגים מהפרופסיה המקצועית שלהם אך חשובים לתפקודם כקצינים בדרגת סרן ביחידה.

ד. בשנה החולפת התקיים **קורס מש"קי משפט**, המיועד להקנות לחיילים הנבחרים לשרת בתפקיד זה היכרות עם מערכת המשפט הכללית והצבאית, וכלים יישומיים להצלחה בתפקיד.

2. הגברת מודעותם של חיילים לזכות להגיש בקשה למחיקת רישום פלילי - כחלק מהגברת המודעות לפעילותה של ועדת הקח"ר הממליצה על מחיקת הרישום הפלילי במקרים המתאימים, פותח בשיתוף עם בית הספר נוהל חדש, לפיו יישלחו אחת למספר חודשים מסרונים בנושא זה, המעדכנים את אוכלוסיית החיילים הרלוונטית.

3. הכשרות בנושא הדין המשמעתי - בשנת 2016 הסמיך בית הספר כ-3,500 קצינים כקציני שיפוט. כמו כן, בוצעו 19 הרצאות בנושא דמ"ש ביחידות צה"ל השונות, בהן גם הרצאות ליחידות המתמודדות עם אתגרים ייחודיים בניהולם של הליכים משמעתיים (כגון, הטיפול המשמעתי במשתמטים מצה"ל).

4. פרסום איגרת בנושא הדין המשמעתי - פורסמה איגרת במנהלן הראשי של צה"ל בעניין בחירת סעיף עבירה אשר תואם את נסיבות האירוע. איגרת זו נועדה לשפר את הליכי השיפוט, למנוע טעויות ולשמור על זכויות החיילים.

5. השתלמות אל"מים לשיפוט בעבירות הטרדה מינית - בית הספר ערך, בשיתוף עם יוה"ל"ם, השתלמות ייעודית לקציני שיפוט בדרגת אל"ם ומעלה לשיפוט בעבירות הטרדה מינית.

6. השתלמות דמ"ש לאל"מים - בשנת 2016 ערך בית הספר, בשיתוף עם מחלקת הסגל, השתלמות ייעודית לקצינים שסוכמו לקידום לדרגת אל"ם בשנה זו.

7. גדודי המעברים - בשנת 2016, הועברו הכשרות משפטיות בדיני הלחימה גם למשרתים בגדודי המעברים של המשטרה הצבאית.

8. הפעלת מנהלת התרגילים המשפטית - לצד ההכשרות המשפטיות, בית הספר מפעיל מנהלת משפטית בתרגילי אוגדה, שמטרתה הצבת אתגרים מבצעיים-משפטיים למפקדים. המנהלת המשפטית משלבת בתוך תרחישים אופרטיביים סיטואציות בעלות אופי משפטי, המאתגרות

את המפקדים בקבלת החלטות התואמות את הדין. השנה קיים בית הספר 19 מנהלות משפטיות שונות בתרגילים.

9. **הכשרת מערך הייעוץ האופרטיבי** - בית הספר היה שותף בשנה החולפת בבניית השתלמות מסמיכה למערך הייעוץ האופרטיבי בפרקליטות הצבאית ובהעברתה. בהשתלמות הועברו תכנים מקצועיים אופרטיביים בדיני לחימה ונערך תרגול אקטיבי, שהיה בעל ערך רב להטמעת החומר ולהיערכות למצב חירום.

10. **הסדרת ההכשרות המשפטיות בביה"ס לפו"ש וביה"ס לתקיפה** - במסגרת הקמת ביה"ס לפו"ש של זרוע היבשה, אוחדו קורסי הליבה במו"י (קורס מ"פ, קורס מג"דים, קורס מח"טים וקורס מאו"גים), הוקם בית הספר לתקיפה, וכונסו מנהלות התרגילים העיקריות. בית הספר ביצע הסדרה כוללת של התכנים המשפטיים המועברים במסגרות אלו, בהתאם להוראת אמ"ץ-תוה"ד בנושא הכשרות הקצונה בדיני הלחימה.

אתגרים ומגמות מרכזיים לשנת העבודה 2017

1. שנת 2017 תתאפיין בשינוי משמעותי באופייה ובהיקפה של ההכשרה המשפטית למפקדי צה"ל, הן בתחום דיני הלחימה והן בתחום הדין המשמעתי.
2. בתחום דיני הלחימה צפויה הרחבה משמעותית נוספת של ההכשרה לקציני צה"ל, בשל מימושה של הוראת אמ"ץ-תוה"ד בעניין. בנוסף, בית הספר ימשיך לשקוד על פיתוחה של לומדה חדשה בתחום דיני הלחימה.
3. בתחום הדין המשמעתי, המעבר להכשרה ממוחשבת באמצעות לומדה מציב אתגרים חדשים בפני בית הספר, הן בהיבטי התמיכה המחשובית והן בהיבט הסיוע והמענה המקצועי להם. בצד זאת, ההכשרה הפרונטלית המועברת על ידי המדור לא תופסק, אלא תתמקד באוכלוסיות ייעודיות, כגון השתלמות דמ"ש מיוחדת לאל"מים שעתידה להתקיים בשנה זו.
4. בצד זאת, יישום התוכנית הרב שנתית "גדעון" מציבה אתגר משמעותי בתחום ההכשרה של בעלי תפקידים בעולם המשפט בצה"ל, נוכח צמצום מסגרות רלוונטיות בבית הספר האמונות על פיתוח ההדרכה לקצינים אלה.

דברי פתיחה

השנה החולפת התאפיינה בסיקור תקשורתי אינטנסיבי של עשיית הפרקליטות הצבאית. סוגיות מתחום המשפט הפלילי הצבאי, המשפט הבין-לאומי, המשפט האזרחי והמינהלי החל על פעילות גופי צה"ל, ומערכת הדינים החלה באיו"ש מכוח סמכויות המפקד הצבאי, נסקרו ונידונו בכלי התקשורת השונים.

בהתאם, הושם דגש על מתן מענה מהיר ומקצועי לפניות כלי התקשורת דרך חטיבת דובר צה"ל לקבלת מידע על אודות נושאים שבטיפול הפרקליטות הצבאית.

בתוך כך, טופלו במהלך השנה שאילתות, בקשות לקיום ראיונות ושיחות רקע, בקשות לסקירות והרצאות מפי קציני הפרקליטות, בקשות לפי חוק חופש המידע הנוגעות לתחומי העשייה של היחידה ועוד.

בנוסף, מומשה תכנית קשרי החוץ של היחידה, גובש מענה לדו"חות ביקורת חיצוניים והושלמו משימות ביקורת ובקרה נוספות.

מגמות תקשורתיות בשנת 2016

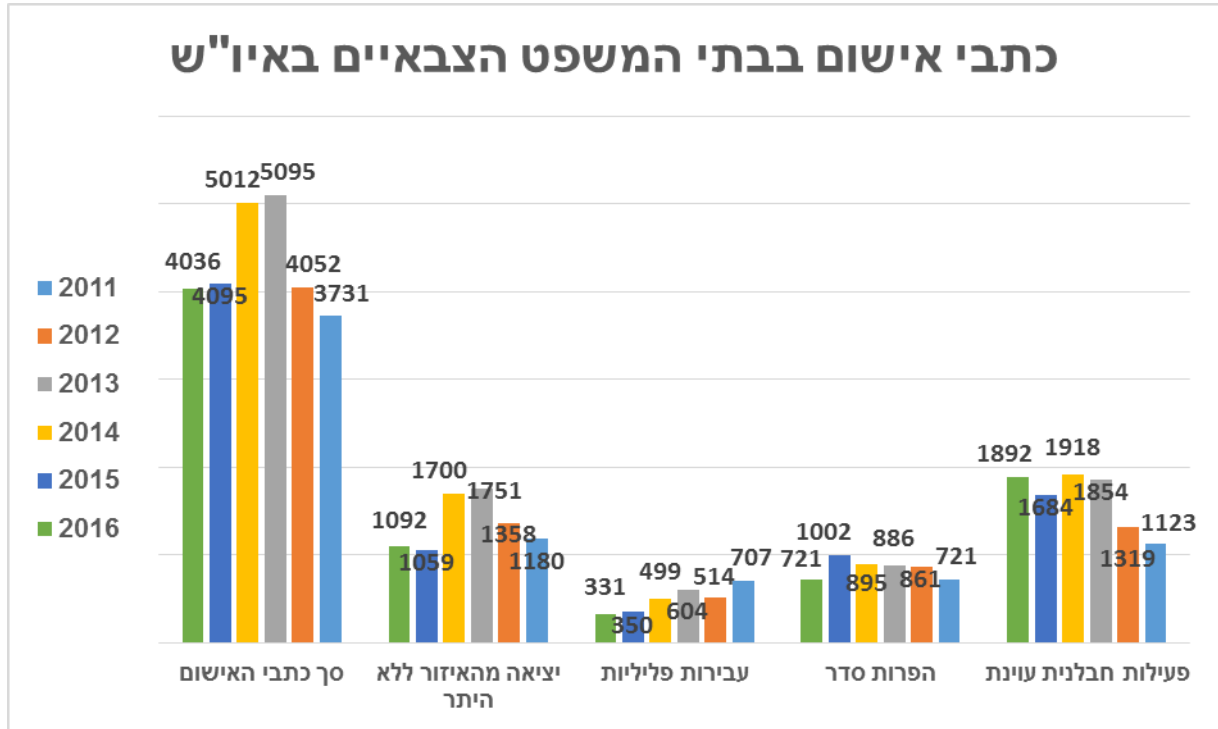
- 1. בתחום הפלילי** ניכרה בשנת 2016, בדומה לשנה שקדמה לה, התעניינות בסוגיות שונות, בהן: הליכי בדיקה ואכיפה בנוגע לאירועים מבצעיים; טיפול בעבירות שעניינן פגיעה והטרדה על רקע מיני (לרבות הקמת מערך סיוע משפטי לנפגעים ונפגעות); טיפול בחשדות לחריגה מהנורמות הנוהגות בצה"ל; ומיצוי הדין עם המעורבים בטרור לרבות מסיתים, מעורבים בפעילות החבלנית ומבצעייהם של פיגועים רצחניים, על רקע ההסלמה הבטחונית.
- 2. בתחום הייעוץ המשפטי באזור יהודה והשומרון** ניכר עיסוק רב בתחום המקרקעין, לרבות בנוגע לטיפול בבנייה בלתי חוקית.
- 3. בתחום האזרחי והמינהלי** סוקרו בין היתר סוגיות הנוגעות לסיום שירותם של משרתי קבע ושינויים במודל השירות ובזכויות המשרתים, על רקע התוכנית הרב שנתית "גדעון".
- 4. בתחום הבין-לאומי**, נמשך הסיקור בעניין מערכת "צוק איתן" וסוקרו סוגיות מתחום דיני הלחימה ויישומם בעימותים עתידיים.

מגמות לשנת העבודה 2017

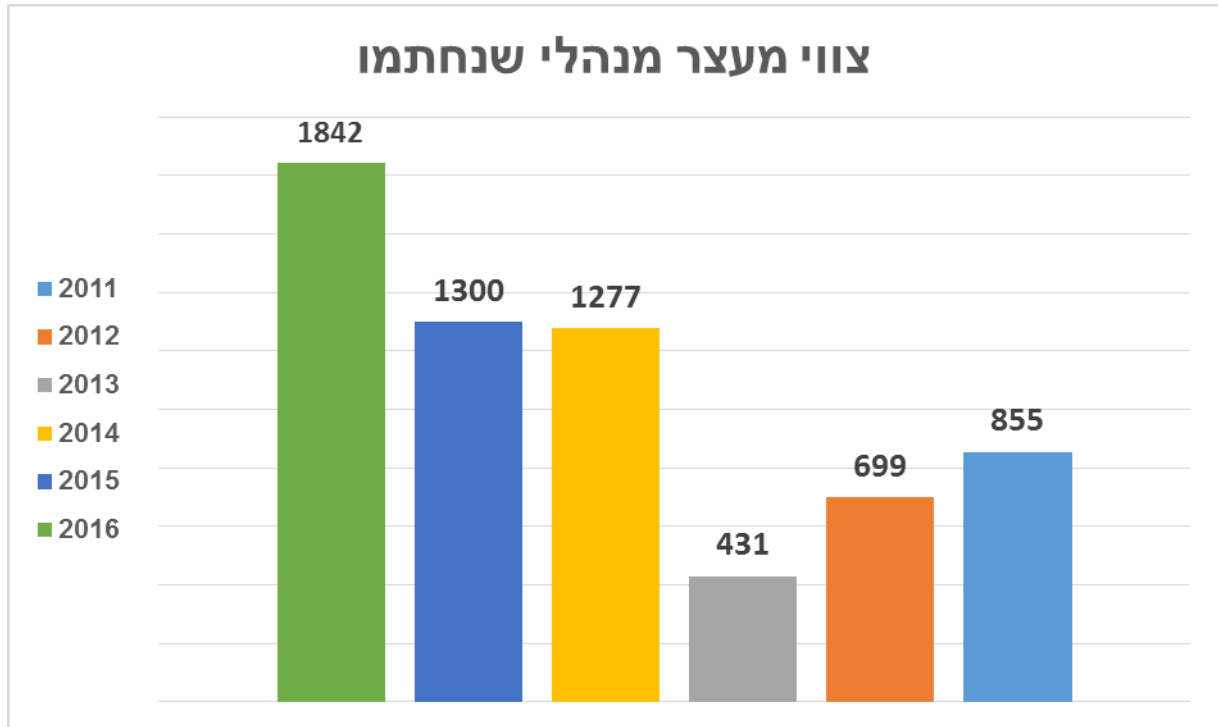
- 1.** המשך מענה מקצועי ומהיר לעיסוק התקשורתי בעולם המשפטי-הצבאי על גווניו, תוך חשיפה מתאימה של עשיית גופי הפרקליטות לקהלי יעד רלוונטיים.
- 2.** המשך סיוע ותמיכה במאמץ לשימור הלגיטימציה הציבורית של צה"ל לפעול בשגרה ובחירום.
- 3.** שדרוג אתר המרשתת של הפרקליטות הצבאית.

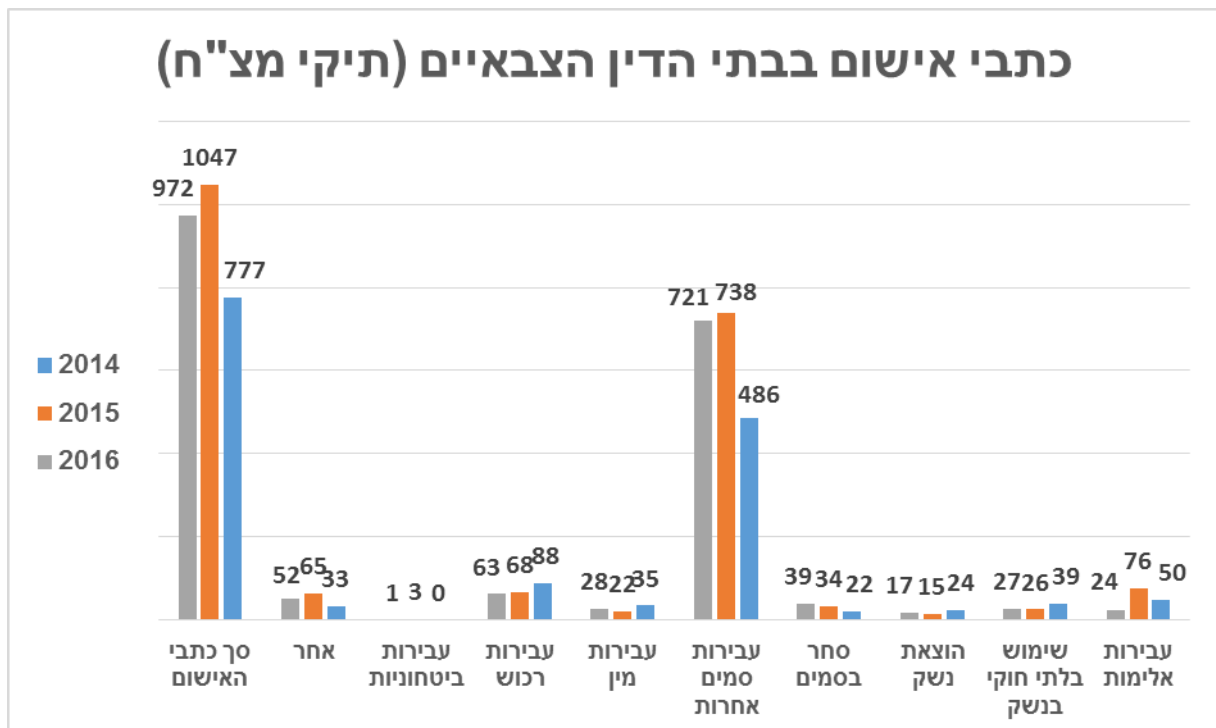
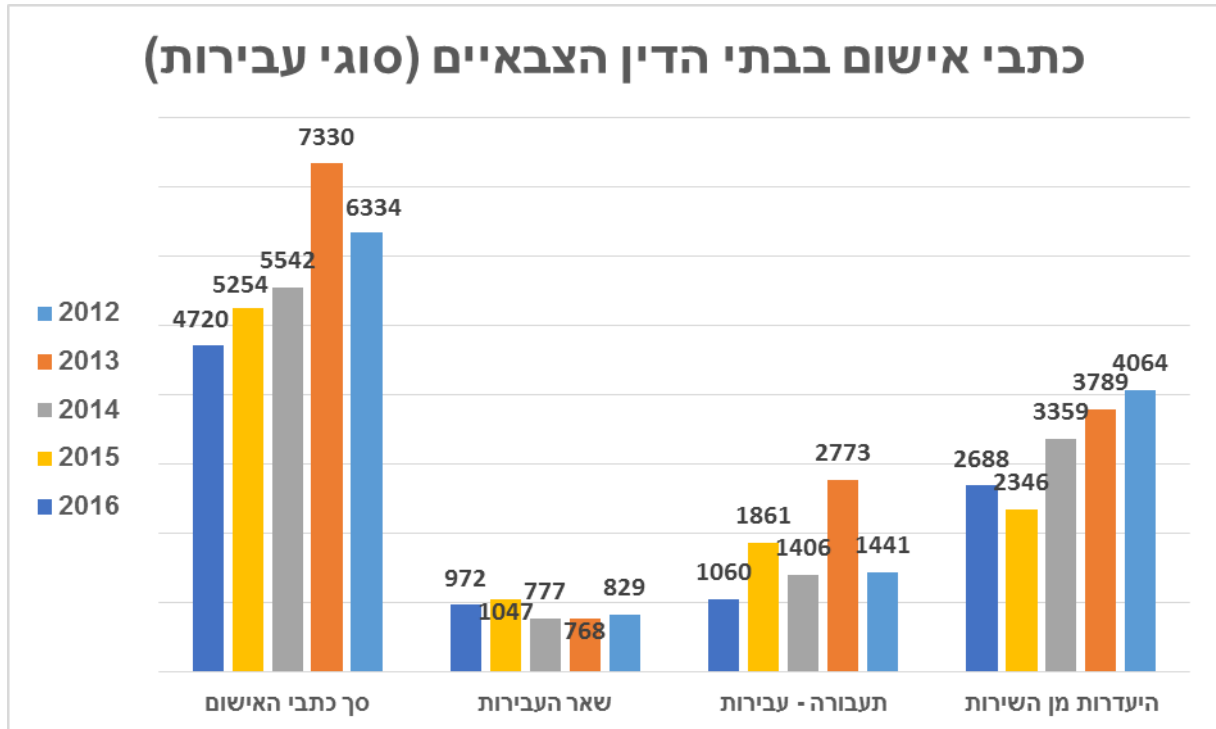
נספחים

כתבי אישום בבתי המשפט הצבאיים באזור יהודה ושומרון

צווי מעצר מנהלי שנחתמו באזור יהודה ושומרון

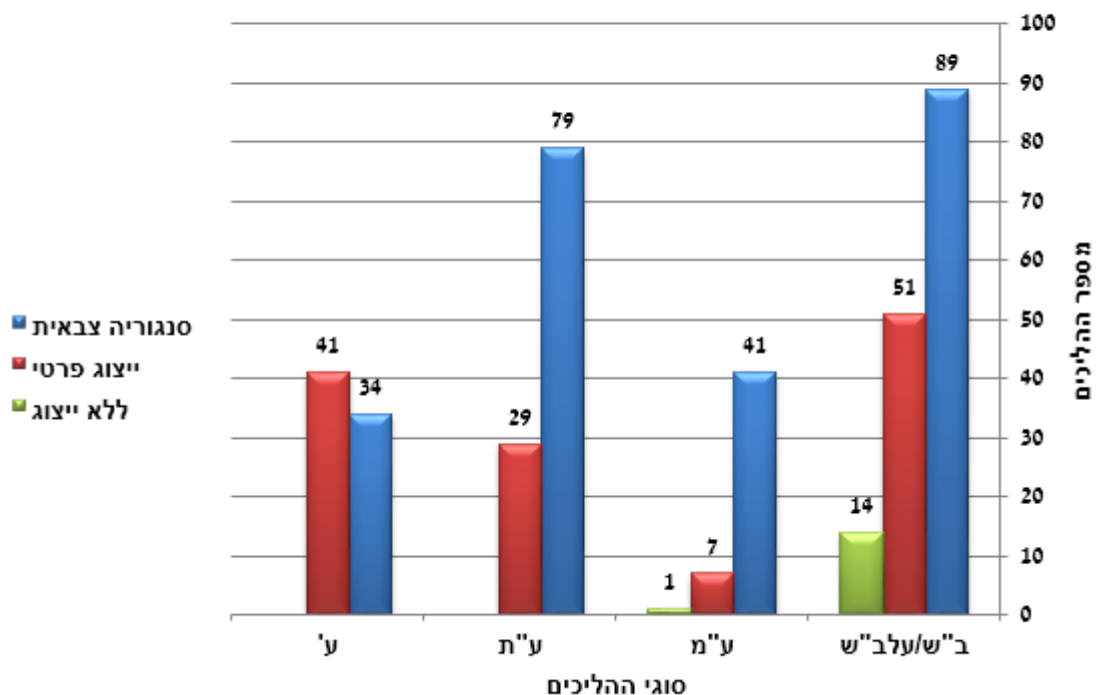

היקף הייצוג בהליכים משפטיים בשנת 2016

בשנה החולפת הסגוריה הצבאית ייצגה בכ-77% מכלל ההליכים המשפטיים שהתנהלו במערכת בתי הדין הצבאיים, על כל ערכאותיה. הסגוריה הצבאית ייצגה בכ-80% מהתיקים שעניינם היעדר מן השירות, ובכ-72% בממוצע בתיקים הנוגעים לעבירות אחרות.

היקף הייצוג בבית הדין הצבאי לערעורים

התפלגות הייצוג בהליכים שהתנהלו בבה"ד הצבאי לערעורים בשנת 2016

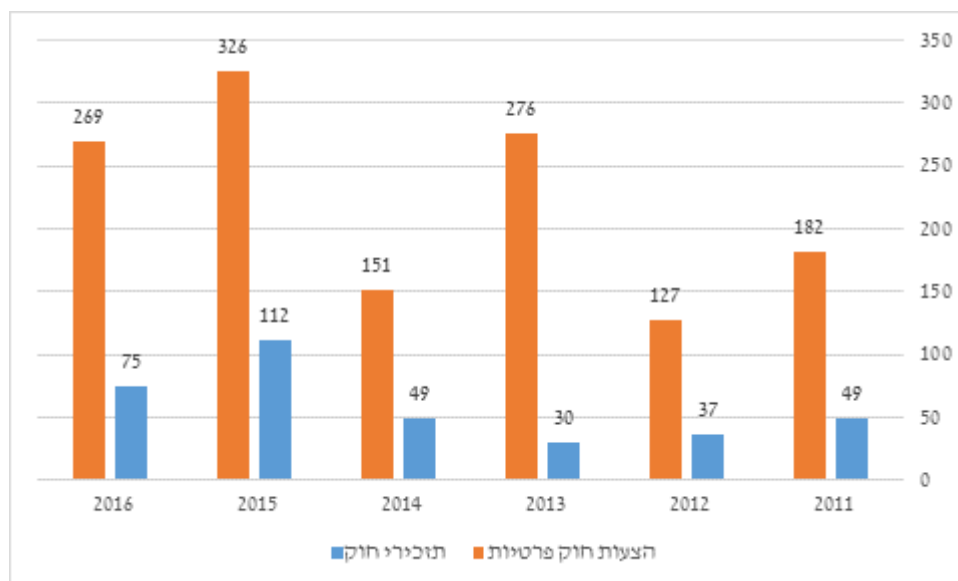
היקף הייעוץ לחשודים במהלך חקירה בשנת 2016

בשנה החולפת ניתנו 2,681 ייעוצים לחשודים במהלך חקירותיהם במצ"ח, מתוכם 2,529 ייעוצים טלפוניים והיתר (152 ייעוצים) ניתנו באופן פרונטאלי, במשרדי הרשות החוקרת.

הייעוץ ניתן בכל שעות היממה ונפרס על פני 654 שעות, מתוכן 535 שעות ייעוץ טלפוני, והיתר (119 שעות) ייעוץ פרונטאלי.

53 שעות ייעוץ, טלפוני ופרונטאלי, ניתנו בתיקים מבצעיים.

טיפול בהליכי חקיקה בהשוואה רב-שנתית

דברי חקיקה באזור יהודה ושומרון בתחום הפלילי שנחתמו בשנת 2016

1. חקיקה ראשית

- א. **הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 47) (יהודה ושומרון) (מס' 1766), התשע"ו-2016** - הצו מוסיף הוראה אשר מגבילה את משך התקופה בה ניתן להגיש ערעור לוועדת העררים על החלטת הוועדה לבחינת הפרת תנאי הקלה בעונש על תנאי.
- ב. **הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 48) (יהודה ושומרון) (מס' 1767), התשע"ו-2016** - תיקון הצו הוסיף הוראה הקובעת עבירות ספציפיות בגין החדרת "חפץ אסור מסוכן" או "ציוד קצה רט"ן", כהגדרתם בצו, אל בתי כלא באזור.
- ג. **הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 49) (יהודה ושומרון) (מס' 1769), התשע"ו-2016** - התיקון לצו הוסיף הוראה כי סמכותם של הנמנים על המחלקה לחקירות שוטרים שבמשרד המשפטים היא כסמכותו של כל חייל על-פי תחיקת הביטחון.
- ד. **הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 50) (יהודה ושומרון) (מס' 1770), התשע"ו-2016** - התיקון לצו מעניק סמכות לבתי המשפט הצבאיים באזור לחייב הורה או אפוטרופוס של קטין שהורשע בדין בתשלומי פיצוי לנפגע מהעבירה אותה ביצע הקטין.
- ה. **הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 51) (יהודה ושומרון) (מס' 1771), התשע"ו-2016** - התיקון לצו קבע עונשי מינימום לעבירות של ידוי חפצים, על רקע התפשטותה של תופעת ידוי האבנים באזור. עונש המינימום יעמוד על חמישית מהעונש המרבי שנקבע לאותן עבירות.
- ו. **הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 52) (יהודה ושומרון) (מס' 1772), התשע"ו-2016** - התיקון לצו הוסיף הוראות לפיהן תישמע עמדת התביעה או משטרת ישראל לפני קביעת דיון בבקשה לביטול פקודת מעצר ראשוני.
- ז. **הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 43) (הוראת שעה) (תיקון מס' 2) (יהודה ושומרון) (מס' 1774), התשע"ו-2016** - התיקון האריך את תוקפה של הוראת השעה, הקובעת הסדרים לעניין תיעוד חקירת קטינים ולעניין שפת החקירה, בשנה נוספת.
- ח. **הצו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 53) (יהודה ושומרון) (הארכת הוראת שעה) (מס' 1776), התשע"ו-2016** - הצו האריך את תוקפה של הוראת השעה בשנתיים, עד ליום 22 בספטמבר 2018, שעניינה סמכות בית המשפט לדון אנשים אשר ביצעו עבירות שונות בשטחי A באיו"ש, הקשורות לסחר ולפירוק כלי רכב גנובים הרשומים בישראל.

2. חקיקת משנה

- היתר כללי להבאת טובין (תיקון מס' 9), התשע"ו-2016** - התיקון קובע כי העברת צעצועים מסוכנים כהגדרתם בצו, תתאפשר בכפוף למתן היתר על ידי הרשות המוסמכת, ללא יוצא מן הכלל.

1. חקיקה ראשית

- א. **תקנון המועצות האזוריות (תיקון מס' 134) (יהודה ושומרון), התשע"ז-2016 ותקנון המועצות המקומיות (תיקון מס' 216) (יהודה ושומרון), התשע"ז-2016** - תיקון זה מחיל באזור יהודה והשומרון, בשינויים המחויבים, את הסדר הפטור מארנונה עבור מסגרת יומית שעיקר ייעודה מתן שירות שיקום בתחום התעסוקה לנכי נפש העומדים בתנאי הזכאות הקבועים בחוק שיקום נכי נפש בקהילה, התש"ס-2000.
- ב. **צו בדבר אישור הקמה, שימוש חורג ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזורית (הוראת שעה) (תיקון מס' 1) (יהודה ושומרון) (מס' 1773), התשע"ו-2016** - תיקון זה האריך את תוקפו של הצו בדבר אישור הקמה, שימוש חורג ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזורית (הוראת שעה) (יהודה ושומרון) (מס' 1695), התשע"ב-2012 עד ליום 31 בדצמבר 2016, כך שהמועד להגשת תכנית להסדרת המתחם הוארך עד למועד זה.
- ג. **צו בדבר אישור הקמה ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזורית (הוראת שעה) (יהודה ושומרון) (מס' 1777), התשע"ז-2016.**
- ד. **צו בדבר אישור הקמה ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזורית (הוראת שעה) (יהודה ושומרון) (מס' 1778), התשע"ז-2016.**
- ה. **צו בדבר אישור הקמה ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזורית (הוראת שעה) (תיקון מס' 1) (יהודה ושומרון) (מס' 1779), התשע"ז-2016.**
- ו. **צו בדבר חוקי יעור ויערות (תיקון מס' 1) (יהודה ושומרון) (מס' 1764), התשע"ו-2016** - התיקון מבקש לספק, בדומה לנעשה במדינת ישראל, הגנה על עצים אף מחוץ לתחומי השמורות והיערות, באמצעות קביעת איסור על כריתה, העתקה, הובלה או העברה של עצים בוגרים או אילנות מוגנים, אף מחוץ לתחומי היערות והחורשות המוכרזים, אלא אם התקבל לכך רישיון מאת קמ"ט חקלאות.

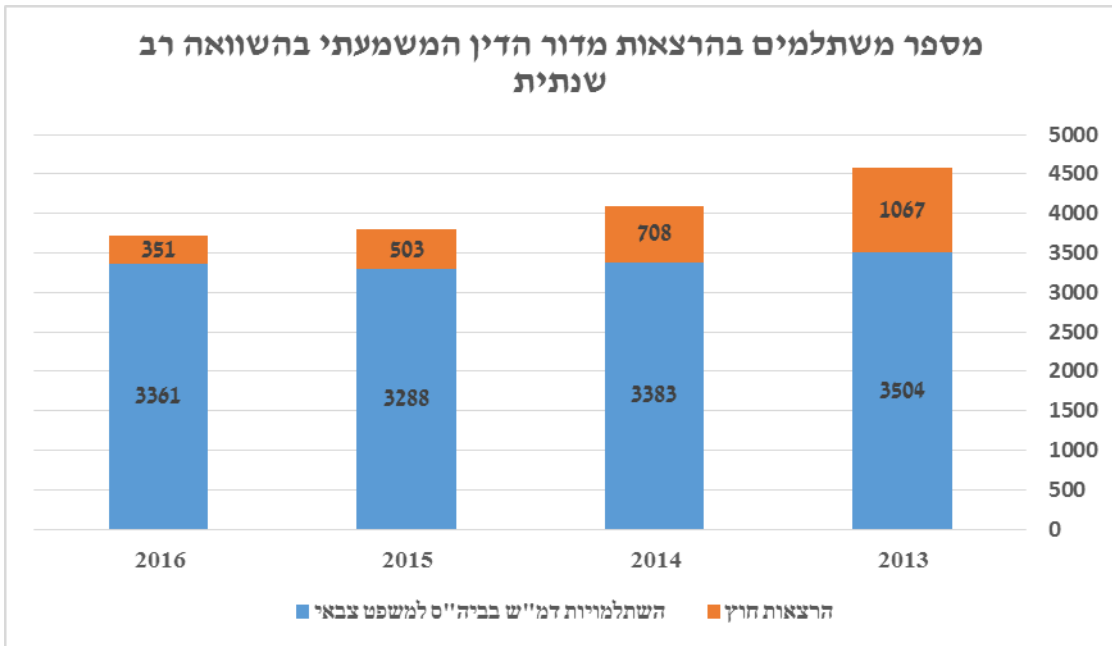
2. חקיקת משנה

- א. **תקנות בדבר ניהול מועצות מקומיות ואזוריות (גני מודיעין), התשע"ז-2016** - עוסקות בהסדרת מארג הסמכויות והחובות בין המועצה האזורית "מטה בנימין" לבין המועצה המקומית "מודיעין-עלית" דרך קבע, עקב העברת שכונת גני מודיעין מתחום השיפוט של המועצה המקומית לתחום שיפוט המועצה האזורית, כיישוב עצמאי.
- ב. **תקנות בדבר ניהול מועצות מקומיות ואזוריות (גני מודיעין - תקופת מעבר) (הוראת שעה) (הארכת תוקף), התשע"ו-2016** - הוארך תוקפן של התקנות בדבר ניהול מועצות מקומיות ואזוריות (גני מודיעין - תקופת מעבר) (הוראת שעה), התשע"ה-2015, עד ליום 31 בדצמבר 2016.
- ג. **תקנות המקרקעין (עיון במרשמים), התשע"ו-2016** - מסדירות את הפרוצדורה להגשתן ובחינתן של בקשות לעיון בספרי רישום המקרקעין וספרי מס הרכוש המוחזקים ע"י קמ"ט רישום מקרקעין במנהל האזרחי, אשר מוגשות בהתאם להוראות הצו בדבר מקרקעין (עיון במרשמים) (יהודה ושומרון) (מס' 1737), התשע"ד-2014.
- ד. **תקנות תכנון ערים, כפרים ובניינים (רישוי זמני למחצבות אבן קטנות) (תיקון מס' 2) (יהודה ושומרון) (הוראת שעה), התשע"ו-2016** - תקנות המאריכות את האפשרות לדון בבקשות שהוגשו לפי תקנות תכנון ערים, כפרים ובניינים (רישוי זמני למחצבות אבן קטנות) (יהודה ושומרון) (הוראת שעה), התשע"ג-2013.

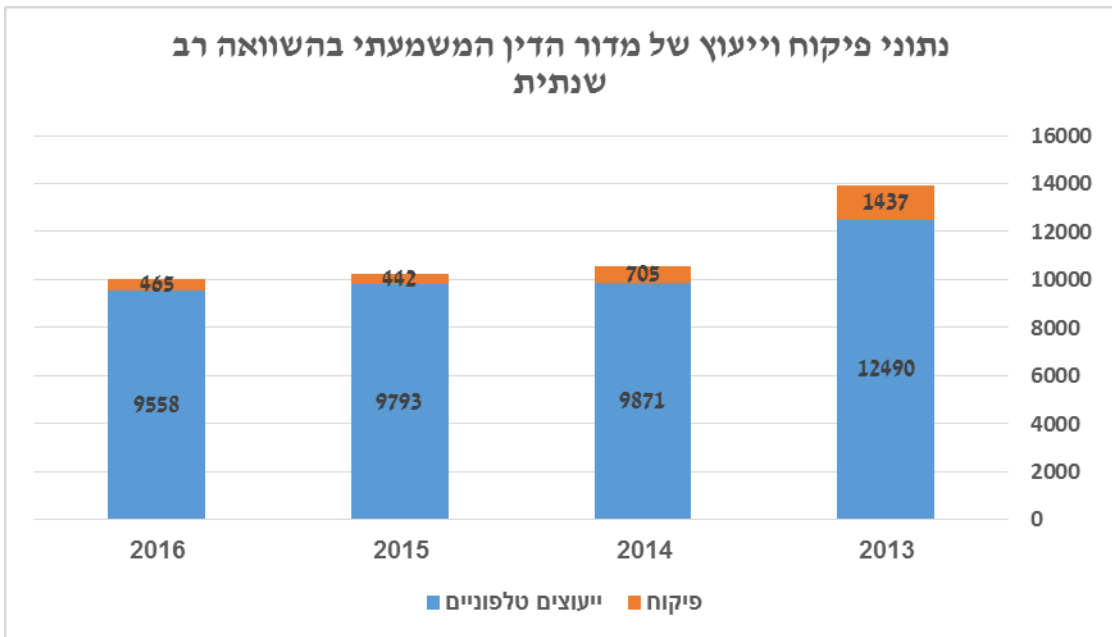
- ה. **תקנות אישור הקמה ופטור מרשיון למבנה חינוך ארעי (הוראת שעה) (תיקון מס' 6) (יהודה והשומרון), התשע"ו-2016** - מאפשרות לראש תחום תשתית במינהל האזרחי, בנוסף על המועצות הישראליות באזור הנוגעות בדבר, להכין תכנית להצבת מבני חינוך ארעיים, במרחבים באזור יהודה והשומרון אשר אינם נמצאים בתחומי השיפוט של המועצות הישראליות באזור.
- ו. **הוראות בדבר תפיסת רכוש (תיקון מס' 2) (יהודה והשומרון), התשע"ו-2016** - התיקון להוראות מאפשר לרמ"א למנות כל בעל סמכות שחרור של רכוש שנתפס על פי שיקול דעתו, כמו גם שינוי הנהלים בדבר המצאת ההודעה בדבר תפיסת טובין, תנאי השחרור של הרכוש שנתפס ופרסום ההוראות. כמו כן, ההוראות מאפשרות להשיג לראשונה בפני רמ"א.
- ז. **תקנות בדבר שידור ואיתות (רשיונות, תעודות ואגרות) (הוראת שעה) (יהודה והשומרון), התשע"ו-2016** - הוראת השעה קובעת כי המינהל האזרחי יכול לגבות את אגרות התדרים מחברות התקשורת בדומה לשיעורי אגרות התקשורת כפי שהופחתו בישראל במסגרת התיקונים לתקנות הטלגרף האלחוטי, (רשיונות, תעודות ואגרות), התשמ"ז-1987. זאת, עד לחתימתו של תיקון מקיף לתקנות בדבר שידור ואיתות (רשיונות, תעודות ואגרות) (יהודה והשומרון), התשע"ע-2009 אשר יתאימן להסדר בישראל.
- ח. **תקנות עיסוק בחשמל (הסדרה והפעלה) (רכישת חשמל, תחזוקה, ומשטר הפעלה של בעלי רישיונות ייצור פרטיים) (יהודה והשומרון), התשע"ז-2016** - התקנות מאמצות באזור יהודה ושומרון את פרק ו' לאמות המידה שפרסמה רשות החשמל בישראל, בשינויים המחויבים. זאת, למעט אמות המידה המתייחסות למימון וייצור חשמל באמצעות גז טבעי.
- ט. **תקנות בדבר העברת טובין (הוצאת חומר מחצבה מהאזור לישראל) (תיקון מס' 2) (יהודה והשומרון), התשע"ו-2016** - מטרת התיקון לאפשר שימוש בהיתר נאמן ביטחון אשר ניתן למחצבה בשטח C, אף לצורך העברת חומרי חציבה של מחצבה אחרת לישראל, וזאת בכפוף לפיקוח ביטחוני אפקטיבי, אשר יתבצע על ידי גורמי הביטחון.
- י. **הודעה בדבר ייחוד נקודות למעבר טובין (יהודה והשומרון), התשע"ו-2016** - מטרת ההודעה להחליף את ההודעה בדבר קביעת נקודות מעבר טובין (יהודה והשומרון), התשס"ח-2008, על מנת להתאים ולעדכן את ההסדרים המצויים בתחיקת הביטחון, ביחס להעברת סוגי טובין בנקודות המעבר שבין ישראל לאיו"ש, אל סוגי הטובין אשר עוברים בפועל בנקודות המעבר הללו, בהתאם לעמדת הגורמים המקצועיים.
- יא. **תקנות בדבר הסגר בעלי חיים בתחנות הסגר וטרינריות, התשע"ו-2016** - מטרת התקנות נבעה מהצורך במציאת פיתרון לתחנת הסגר עבור כ-17,000 ראשי צאן אשר היו עתידים להגיע לתחומי איו"ש במהלך תקופת הרמאדן ולאחריה. במסגרת זו, ביקש המינהל האזרחי להרחיב את תחנת ההסגר הקיימת בגשר אדם.

נספח ד': בית הספר למשפט צבאי

מספר משתלמים בהוצאות ממדור הדין המשמעתי בהשוואה רב שנתית

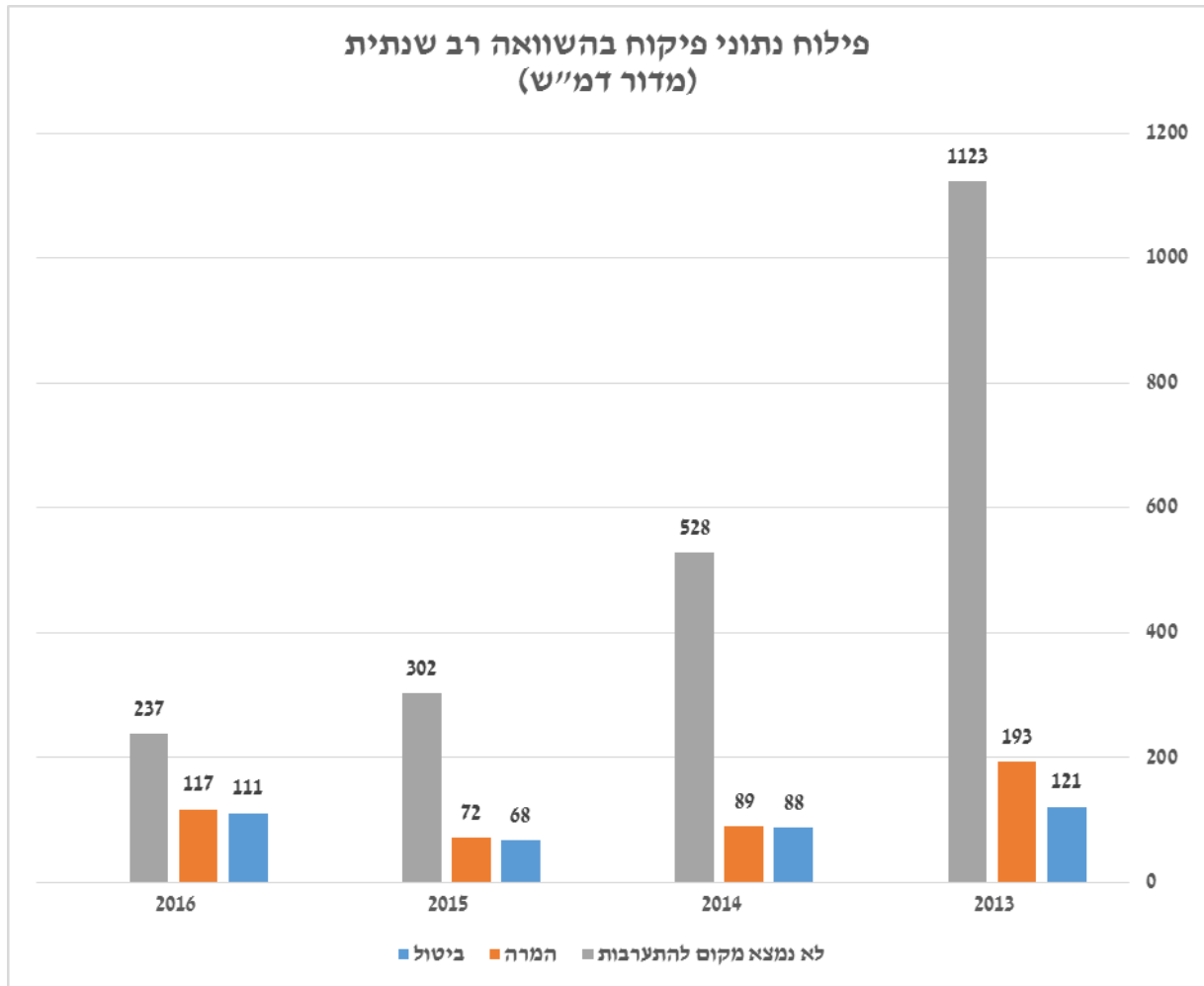

נתוני פיקוח וייעוץ¹ של מדור הדין המשמעתי בהשוואה רב-שנתית

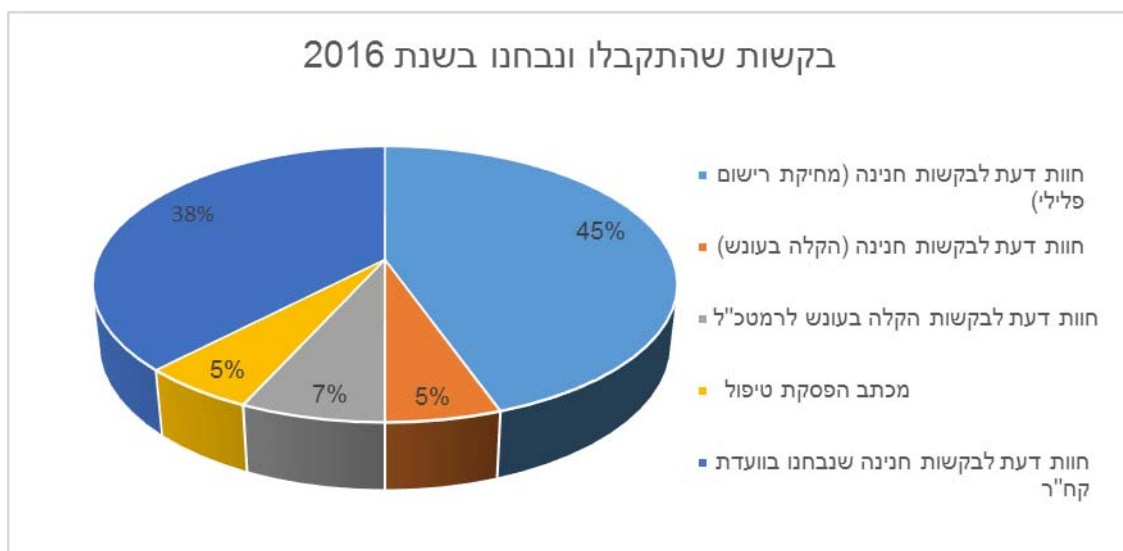

¹ פיקוח- בחינת חוקיות הליכים משמעתיים שהתקיימו ביחידות צה"ל, והתערבות בהם במידת הצורך. ייעוץ- ייעוץ משפטי שניתן למפקדים, לחיילים או למי מטעמם לגבי הליכים משמעתיים בצה"ל.

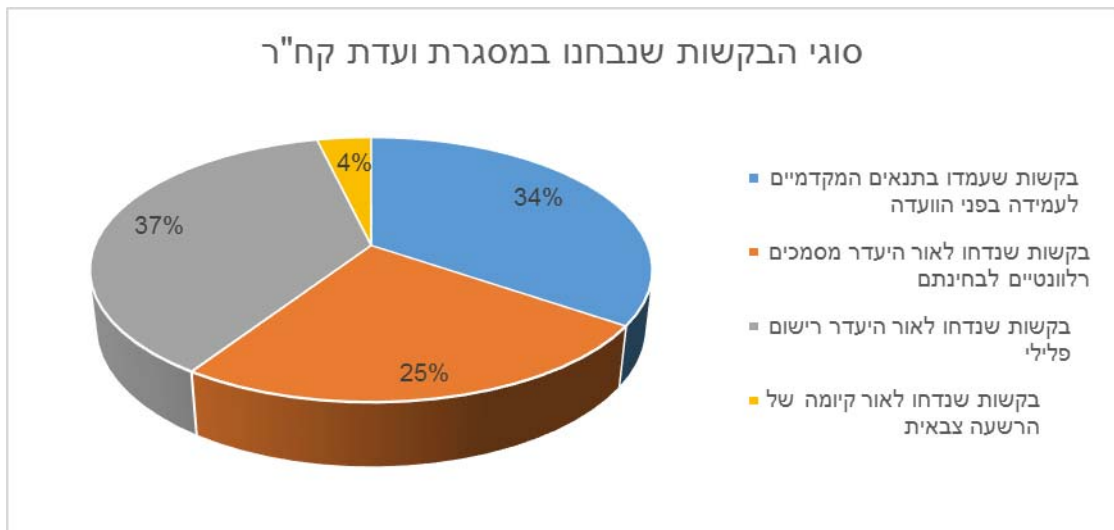
נתוני פיקוח של מדור הדין המשמעתי בהשוואה רב-שנתית

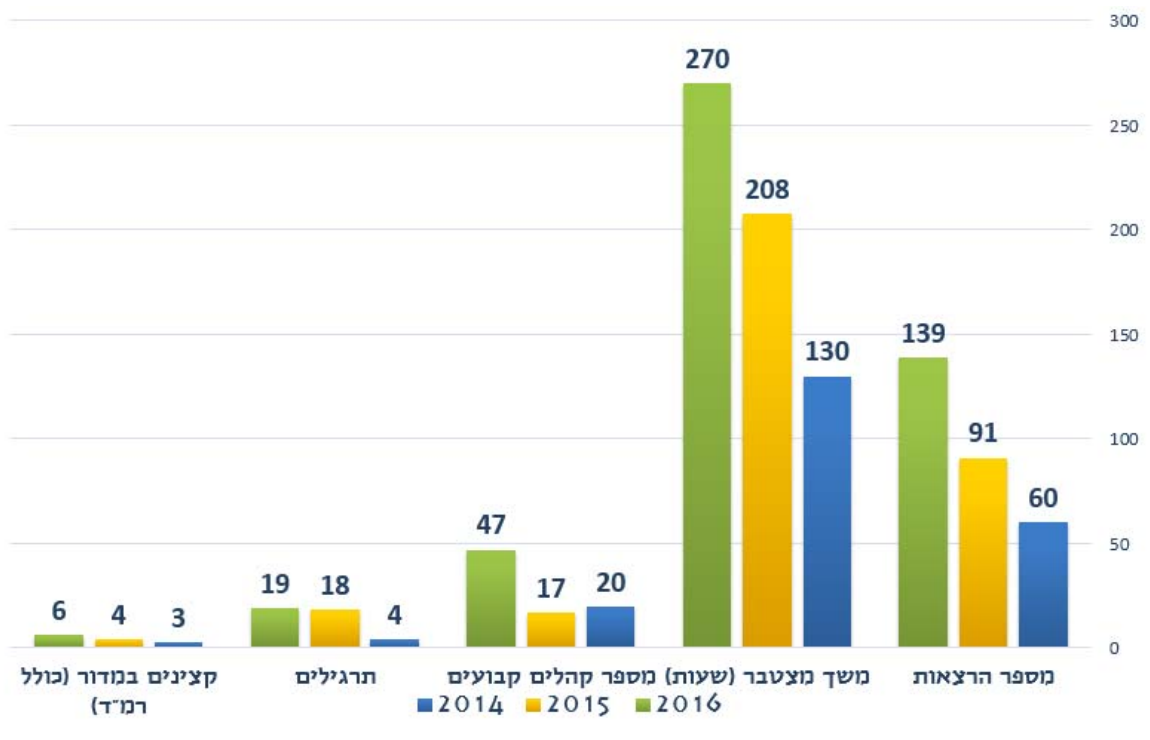
התפלגות בקשות שהתקבלו ונבחנו במדור הדין המשמעתי בשנת העבודה 2016

התפלגות סוגי הבקשות שנבחנו במסגרת ועדת קח"ר בשנת העבודה 2016

נתונים על השינויים בפעילות מדור מפקדים ודין בין-לאומי בהשוואה רב-שנתית

הפרקליטות הצבאית הראשית

חזון היחידה:

הפרקליטות הצבאית - ארגון לומד ויזם, פורץ דרך ומוביל בכל תחומי עשייתו. הפרקליטות הצבאית תטמיע את שלטון החוק בצבא כערך מרכזי, ותוביל את צה"ל להצלחה מלאה בכל חזית משפטית, בזכות אנשיה הפועלים כאיש אחד, ברעות וענווה, ישרה ודוגמא אישית, פתיחות ושיתוף מפקדים.

יעדי היחידה:

שיפור המוכנות למצבי חירום

- מערך הייעוץ האופרטיבי - כשיר ומוכן למימוש ייעודו.
- יצירת רציפות תפקודית של כלל היחידה בשעת חירום.
- הטמעת דיני הלחימה בדרג המפקדים המעורבים בלחימה.
- שילוב ההיבטים המשפטיים בכלל תהליכי העבודה בצבא שעניינם היערכות לשעת חירום.

הגברת השיתוף הפנים ארגוני

- חיזוק הלכידות החברתית ביחידה.
- העמקת תהליכי שיתוף הידע ושיתופי הפעולה בתוך המחלקות ובין המחלקות.

מתן שירות משפטי איכותי ובזמן

- הגדרת עיסוקי ליבה, סדרי עדיפויות וקבועי זמן, ומימושים.
- שימור המקצועיות לצד יישום נכון ומושכל של עקרון המעבריות.
- שיפור העמידה בלוחות זמנים וחיזוק תהליכי הבקרה.

פיתוח המשאב האנושי וטיפוחו

- חיזוק הפן הניהולי-פיקודי בקרב הקצינים ביחידה.
- שיפור תהליכי השיבוץ והאיזוץ וצמצום חוסר הוודאות בתהליך.
- השקעה בפרט, בדגש על חיילי החובה.

הטמעת תרבות ארגונית של למידה ויחזמה

- חיזוק הפן הניהולי-פיקודי בקרב הקצינים ביחידה.
- שיפור תהליכי השיבוץ והאיזוץ וצמצום חוסר הוודאות בתהליך.
- השקעה בפרט, בדגש על חיילי החובה.

